

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

ZALA RUPNIK

Ljubljana 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Specialna športna vzgoja
Elementarna športna vzgoja

PARTNERSKI ODNOSI VRHUNSKIH ŠPORTNIC IN ŠPORTNIKOV

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

prof. dr. Matej Tušak

SOMENTORICA

doc. dr. Tanja Kajtna

RECENZENT

izr. prof. dr. Damir Karpljuk

Avtorica dela

ZALA RUPNIK

Ljubljana 2010

Zahvala

Ob tej priložnosti bi se rada zahvalila staršem, ki so mi že zgodaj pokazali, kako čudovit je šport in mi tudi omogočili ta študij.

Hvala mojim prijateljicam, ki so me spodbujale in mi bile v pomoč v težkih trenutkih.

Hvala tudi mentorju prof. dr. Tušku, za znanje, ki sem ga pridobila na področju psihologije športa ter za hitro posredovanje povratnih informacij.

Ne smem pozabiti na sina Gregorja, ki mi je dal še dodatno motivacijo za opravljanje študijskih obveznosti in moža Vasje, ki je ves čas verjel vame.

Ključne besede: Vrhunski šport, partnerstvo, čustva, ljubezen, vrednote, medsebojni odnosi, zvezdnštvo.

PARTNERSKI ODNOSI VRHUNSKIH ŠPORTNIC IN ŠPORTNIKOV

Zala Rupnik

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2010

Specialna športna vzgoja, elementarna športna vzgoja

Število strani: 74; število slik: 5; število virov: 57;

IZVLEČEK

Namen diplomskega dela je bil prikazati partnerske odnose med vrhunskimi športniki/športnicami in njihovimi partnerkami/partnerji. Metoda dela je deskriptivna, uporabljena je bila domača in tuja literatura ter veliko lastnih izkušenj, ki jih je avtorica pridobila v zakonu s športnikom.

Partnerstvo je ena izmed pomembnejših oblik medosebnih odnosov v življenju posameznika. Do partnerstva pa nas pripeljejo prav tesni medosebni stiki, po katerih ljudje hrepenimo večino svojega življenja. Tesno prijateljstvo in partnerstvo sta naravni potrebi in hkrati vrednoti, ki ju priznavajo vse kulture. Takšen partnerski odnos je po navadi tudi osnova za doseganje intimnosti in osnova za spolno partnerstvo pri oblikovanju skupnega (zakonskega) življenja. Bližnji odnosi pomenijo medosebne povezave, v katerih posamezniki vplivajo drug na drugega, so zmožni razvijati in vzbujati močna medsebojna čustva in mišljenja ter so navadno dlje časa angažirani v skupnem življenju ali skupnih aktivnostih.

Vrhunske športnice in športniki porabijo večino svojega časa za naporne treninge in tekmovanja, za kar pa morajo biti kar se da motivirani ter fizično in psihično dobro pripravljene, saj dober rezultat v športu ni samoumeven.

Partnerice oziroma partnerji igrajo veliko vlogo pri doseganju zastavljenih ciljev vrhunskih športnikov in športnic. Znati jih morajo še dodatno spodbujati in jih razumeti tudi v težkih trenutkih, ki jih prinese neuspeh ali pa poškodbe in prekinitve pogodb. Ves čas jim morajo stati ob strani, ne glede na to, da športniki dostikrat ne

znajo ceniti njihovega vložka v medsebojne odnose, saj so včasih preveč zatopljeni vase in v rezultat, ki ga želijo na tekmovanju doseči; hkrati pa se ne zavedajo, kako veliko vlogo pri njihovi karieri igrajo prav partnerji. Vendar je šport takšen, da zahteva celega človeka, športnikovi najbližji pa se morajo tega zavedati, saj bi bili lahko v nasprotnem primeru športnikom v breme.

Partnerstvo vrhunskih športnic in športnikov je posebno tudi zato, ker so dobre športnice in športniki tudi medijsko prepoznavni, nekateri tudi zelo slavni, partnerji oziroma partnerice pa največkrat nehote »okušajo« negativne plati slave.

Partnerstvo je nekaj čudovitega, če le znamo iz njega iztržiti najboljše; to pa se v partnerskih odnosih vrhunskih športnikov in športnic odraža še toliko bolj, saj je neuspeh na partnerskem področju velikokrat kriv tudi za neuspeh na športnem področju.

Key words: World-class sport, partnership, love, values, interpersonal relations, celebrity.

PARTNER RELATIONS OF WORLD-CLASS ATHLETESZala Rupnik

University of Ljubljana, Faculty of sport, 2010-09-16

Special physical education, elementary sport education

The number of pages: 74; the number of pictures: 5; the number of sources: 57;

ABSTRACT

The purpose of this diploma, was to present partner relations of world-class athletes. The method in the Diploma has a descriptive thesis. We used domestic and foreign literature as well as a lot of author's own experience in marriage with a world - class athlete.

Partnership is one of the major forms of interpersonal relations in individuals life. Close interpersonal relations which people yearn for most of their lives, bring us to partnership. Close friendship and partnership are a necessity and natural values, that are recognized by all cultures in the world. Such relations in partnership are usually the basis for achieving intimacy and basis for sexual partnership in joint - married life. Close interpersonal relations define the connection in which individuals interact with one another and are able to develop and inspire strong mutual feelings and mutual thinking, and are usually engaged in cohabitation or common activities for a longer period of time.

Top - level athletes spend most of their time for strenuous training and competitions and they need to be as motivated and physically and mentally well prepared as possible, since good results in sports are not self - evident.

Partners play an important role in achieving the objectives of top athletes. Ability to further promote and understand the athlete - partner in the difficult moments that come with failure or injuries or in case of contract termination, is very important strength which the partner should possess. They have to stand by their side, regardless the fact that it often happens that the athletes do not appreciate their

contribution in the relationship, since they are too self - absorbed and focused on the result they want to achieve. But at the same time they are not aware of the important role their partners are playing in their professional career. But after all sports require the whole person and the people nearest to the athlete need to be aware of this fact so they do not present a burden to the athlete.

The partnership of top athletes has another speciality. Top athletes are often in the spotlight, media visibility is very high and since some of them are quite famous this presents the main reason the partner is sometimes unintentionally exposed to the negative aspects of fame.

If we can take the best out of it, partnership is a wonderful thing and in the relationships of top athletes, this reflects even more since the failure of the partnership is often to blame for the failure on the sports field.

KAZALO

1. UVOD.....	10
1.1. ŠPORT	11
1.2. SPLOŠNA OPREDELITEV VRHUNSKEGA ŠPORTA.....	12
1.3. PREDMET, PROBLEM IN CILJI	15
1. 3. 2. Cilji	17
2. METODE DE LA.....	18
3. RAZPRAVA.....	19
3.1. VREDNOTE	19
3. 1. 1. Šport kot vrednota	20
3. 1. 2. Vrednote vrhunskih športnikov.....	20
3.2. ČUSTVA.....	21
3.3. LJUBEZEN	23
3.4. SPOL IN SPOLNE VLOGE	25
3.5. PARTNERSTVO	28
3. 5. 1. Tipi odnosa med partnerjema	29
3.6. DRUŽINA KOT NADGRADNJA PARTNERSKEGA ODNOSA	31
3. 6. 1. Lastne izkušnje na področju družine.....	34
3. 6. 2. Oblike družinskega življenja.....	35
3.7. VLOGE ZAKONCEV V ZAKONU	36
3. 7. 1. Tipi zakonskih zvez	37
3.8. ZVEZDNIŠTVO.....	38
3. 8. 1. Opredelitev zvezdništva.....	38
3. 8. 2. Športne zvezde.....	39
3. 8. 3. Problem zvezdništva v športu in partnerskih odnosih.....	41
3. 8. 3. 1. Vdor medijev v partnersko življenje: primer Tiger Woods.....	43

3.9. ZDRUŽENJE ŽENA VRHUNSKIH ŠPORTNIKOV IN REVIJA "PROFESSIONAL SPORTS WIVES MAGAZINE"	45
3.10. ŠPORTNICE IN ŠPORTNIKI KOT PARTNERICE IN PARTNERJI	47
3.11. PARTNERICE VRHUNSKIH ŠPORTNIKOV	48
3. 11. 1. Težave v odnosu z vrhunskim športnikom	51
3. 11. 2. Partnerice nekaterih naših športnikov o partnerskih odnosih s športnikom ter izjave naših košarkarjev	53
3. 11. 2. 1. Kako je biti partnerica športnika	53
3. 11.2. 2. Naši košarkarji o partnerskih odnosih	55
3. 11. 3. Vloga partnerice športnika (lastne izkušnje).....	56
3.12. PARTNERJI VRHUNSKIH ŠPORTNIC	58
3. 13. KOMUNIKACIJA MED PARTNERJEMA	61
3. 13. 1. Svetovni splet in sodobna komunikacija.....	63
3. 13. 1. 1. Uporaba sodobne tehnologije kot pomoč pri komunikaciji - lastne izkušnje .	65
3. 14. KONEC ŠPORTNE KARIERE IN UPAD SLAVE – STRESNI TRENUTKI ZA PARTNERJE	66
3. 14. 1. Pogosti vzroki za upad slave	67
4. SKLEP.....	68
5. VIRI IN LITERATURA.....	70

1. UVOD

Šport postaja vse bolj priljubljena in cenjena vrednota v življenju. Vedno več ljudi ga uvršča prav med eno izmed najvišje rangiranih vrednot. Vse več ljudi se tudi redno ukvarja z njim. Če že ne redno, pa skoraj ni človeka, ki se ne bi vsaj rekreativno oziroma ljubiteljsko udeleževal na tem področju. S to dejavnostjo si namreč človek izboljšuje svoj način in kakovost življenja na več področjih. Šport pozitivno vpliva na naše zdravje in počutje, podaljšuje nam življenjsko dobo in nas razbremeni stresa. Ugodno vpliva na mnogo dejavnikov v našem vsakdanu.

Šport in športna aktivnost sta torej nepogrešljiv del našega vsakdana. Večini ljudi šport pomeni sprostitev, druženje s prijatelji, preživljanje prostega časa in skrb za zdravo življenje. Nekateri pa so športu posvetili del ali pa kar celo svoje življenje in se z njim začeli ukvarjati profesionalno.

Življenje vrhunskih športnikov vsekakor ni lahko. Največkrat vidimo le njihove končne rezultate, uspehe ali poraze, trdo delo pa je skrito očem javnosti. Športnikovo življenje je primerljivo z življenjem drugih zvezdnikov, saj doživljajo velike pritiske s strani medijev in ljudi, ki spremljajo športne rezultate. Medijsko pa niso izpostavljene le športnice in športniki, temveč tudi njihovi partnerji in partnerice oziroma celotna družina. Vsaka posameznica/posameznik, ki stopi v zakon z vrhunskim športnikom/športnico (ali že tudi prej, ko je samo v zvezi), se mora zavedati, da se bo njeno/njegovo življenje zelo spremenilo. Pridobilo bo na pozitivnih kot tudi negativnih izkušnjah.

Do vrhunskih rezultatov pridejo posamezniki, ki se že zgodaj začnejo ukvarjati z izbrano športno panogo, imajo talent, trdno voljo za premagovanje naporov, podporo staršev, šole, deležni so sistematičnega treninga, predvsem pa morajo imeti poseben odnos do svojega športa. Vrhunski šport zahteva celostnega posameznika, popolno osredotočenost zgolj na proces treninga, regeneracije in tekmovanj. Tako imajo udeleženci vrhunškega športa le malo časa za partnersko ali družinsko življenje.

Treningi so intenzivni in zahtevni. V začetku so starši tisti, ki mladim športnikom pomagajo z nasveti in jih podpirajo. Tako kot niso starši direktno vključeni v trening,

čprav je njihova vloga v ozadju zelo pomembna, kasneje tudi partnerice in partnerji vplivajo na mišljenje in dejanja športnic in športnikov. Z njihovo pomočjo lažje prebrodijo morebitne poškodbe, pritiske in neuspeh, saj jim nudijo čustveno oporo, ki jim zagotavlja udobje in varnost v kritičnih trenutkih. S tem se športnikom dvigne samozavest in motivacija za nadaljevanje športne dejavnosti.

Brez kvalitetnega partnerskega odnosa ne bi bilo vrhunskih rezultatov športnic in športnikov. Odnos mora biti zelo odprt in na visokem nivoju, vse težave morajo biti razrešene in zaupanje med partnerjema mora biti kar največje, saj se le na takšen način lahko dosejajo zastavljeni cilji na velikih tekmovanjih.

1.1. ŠPORT

Beseda šport naj bi izvirala iz angleškega glagola *to desport*, ta pa iz starofrancoskega *desport*, kar pomeni kratkočasiti se, razvedriti se, zabavati se (Alapholippe, 1990, v Bergant, R. idr., 2008). Svoje korenine naj bi izraz *šport* imel v latinski besedi *disportate* oziroma *desportate*, kar v prevodu pomeni odnašati (*de* – od, *portare* – nesti) (Snoj, 1997, v Bergant, R. idr., 2008). Skrajšana oblika *sport* naj bi se prvič pojavila v 15. stoletju. Danes ima beseda *sport* mednarodno veljavo z istim pomenom. V vsakodnevni rabi ta pojem označuje obliko telesne dejavnosti, igro ali tekmovanje. Glede na to, je definicija športa dokaj težavna. Uporabljajo se različna merila, kot na primer: gibanje, svoboda cilja, prizadevanje za uspeh, tekmovanje, enakost možnosti (športno tipična merila). Seveda niso vsa vedno upoštevana. Če je telesna aktivnost odločilni element športa, je lahko vprašljivo, ali k športu spadajo tudi igre, kot so biljard, šah, igre s kartami, ali na primer avtomobilski športi, kot je formula ena. V šport so poleg telesnih vaj namreč zelo kmalu vključili tehnične iznajdbe, kot so kolo, motorno kolo in avtomobil, oziroma spretnost njihove uporabe (Bergant, R. idr., 2008).

»Šport je sestavljen družbeni pojav. Njegovo mesto in vloga v družbi sta najbolj neposredno odvisna od stopnje razvitosti družbene zavesti, od potencialnih vrednot, športne aktivnosti in realnih družbenih odnosov od teh vrednot. Osnovni namen športa kot družbenega pojava je povezan s športno aktivnostjo, ki v sistemu družbenih potreb in vrednot le delno pomeni vrednoto samo po sebi. Najpogosteje je

športna aktivnost le sredstvo za doseganje splošnih in specifičnih ciljev« (Tušak in Tušak, 2003, str. 94).

Razlikujemo več vrednostnih orientacij do športa:

- Razvojni šport, pri katerem športna aktivnost pomeni sredstvo, s katerim družba pospešuje in usmerja psihofizični in psihosocialni razvoj svojih članov.
- Rekreativni šport, ki pomeni sredstvo za ohranjanje psihofizičnih sposobnosti posameznika na optimalnem nivoju.
- Standardni šport, ki pomeni stalno sekundarno aktivnost, ki se ji namenja večji del prostega časa, smisel aktivnosti pa je poleg doseganja in ohranjanja optimalnega nivoja psihofizičnih aktivnosti tudi doseganje visokih športnih rezultatov in s tem družbenih efektov, ki sledijo takim rezultatom.
- Vrhunski šport, ki v vsakodnevni praksi predstavlja tradicionalni in splošni model mišljenja o športu (Tušak in Tušak, 2003).

Šport naj bi bil v današnji družbi pomemben gospodarski, socialni in kulturni dejavnik, vrhunski šport pa se je kot specifična dejavnost razvil do stopnje popolne komercializacije in profesionalizacije. Zato je tudi s pravnega vidika zelo pomembno, kaj pojmuje kot šport (Bergant, R. idr., 2008).

1.2. SPLOŠNA OPREDELITEV VRHUNSKEGA ŠPORTA

Vrhunski športni dosežki so v zadnjih desetletjih pokazali in dokazali, da so avtonomna in avtohtona oblika specifičnega kulturnega ustvarjanja z lastnimi kriteriji vrednotenja svoje ustvarjalnosti, čeprav so ti čisto izmaličeni s prevelikim dodatnim obremenjevanjem športnih dosežkov, s komercialnim in dnevno političnim vrednotenjem športnega rezultata, kar mu izkrivlja logiko njegovega poslanstva, odtujaže ustvarjalce in zavaja ljudi. Države so v preteklosti iz mnogih razlogov kazale, kažejo in bodo v prihodnosti kazale interes za vrhunske športne dosežke, saj z njimi dosegajo lastno promocijo v svetovni družini. Zaradi navedenega je postajal vrhunski šport vse bolj profesionaliziran, kot so bile pred njim druge oblike

človekovega ustvarjanja in dela. Vrhunski šport je že pred desetletji prešel tisto kritično mejo, ko je bilo mogoče govoriti le o ljubiteljskem ukvarjanju in kratki epizodi v življenju športnika. Vrhunski športniki so danes tretirani kot drago blago, žal pa za povrnitev materialnih vložkov večkrat nastopajo poškodovani, pod raznimi blokadami, injekcijami, dokler se ne iztrošijo in jih odpustijo. Mnogi vrhunski športniki čutijo posledice še celo življenje. (Petrović in Doupona, 1996). Pri vsem tem bi se lahko vprašali, kje so meje in do kje je vrhunski šport z zdravstvenega vidika še priporočljiv.

Vrhunski šport je še posebej zanimiv zaradi »akterjev«, ki v športu sodelujejo, in ustvarjajo »šov« za gledalce. Bolj pestri in spektakularni so nastopi športnikov, bolj zanimivo je za gledalce in vse večja je gledanost najrazličnejših športnih panog. Vrhunstvo ima svojstva, tako pozitivna, kot negativna, katera se v njem najbolj jasno izkristalizirajo in prenesejo na druge segmente. V njem se bolje in jasneje vidijo vsi problemi in vrednosti celotnega področja, teh problemov pa ni malo. Coubertainova teza – če se jih hoče sto ukvarjati s športom, jih mora biti deset sposobnih vrhunskih dosežkov – je še kako pravilna, še posebej, če dodamo, da se model obnašanja desetih na svojevrsten način, pogosto tudi popačen, prenese v vzorec obnašanja stotih. Splošne krize populacije se najprej in najbolj plastično izražajo v vrhunskih segmentih njenih dosežkov. In če pristanemo na misel, da so prakrize tiste, ki v sebi nosijo izziv in upanje za rešitev, potem brez razmišljanja o vrhunskem športu ne bo šlo ne v svetu ne pri nas. V vrhunskem športu je potrebno ogromno naporov in dolgotrajnih priprav na tekmovanja športnikov, ki imajo status mednarodnega, svetovnega ali perspektivnega razreda. Eden temeljnih namenov vrhunskih športnikov je doseči takšen rezultat, ki bi pomenil vrhunsko športno ustvarjalnost, ki mora biti primerljiva v svetovnem merilu. Vrhunski dosežek v športu, v katerem sodelujejo športniki iz držav večjega dela sveta, je pomemben dejavnik za celoten narod. Med spremljanjem vrhunškega športa so pri športnikih in gledalcih izzvana izredno močna čustva, ki so lahko pozitivna in negativna. Vsekakor pa to ustvarja nove in nove športne zvezdnike, saj se mladi zaradi priljubljenosti športa tudi sami začnejo ukvarjati z njim. Pogosto pa vrhunski šport zaznamuje tudi pretirana tekmovalnost, kjer zmaga pomeni vse, pot do nje pa je prevečkrat zaznamovana z nečloveškim odrekanjem, z uporabo sredstev in pristopov, ki lahko puščajo trajne posledice in so človeka nevredni. Vrhunski športniki so s svojimi odmevnimi rezultati

pomemben promocijski dejavnik naroda, države, nacionalnega in mednacionalnega gospodarstva ter športa nasploh. Na vrhunskih športnikih je tako veliko breme, saj je od rezultatov odvisno, kako bodo sprejeti v družbi (Ambrožič idr., 1995).

Kadar športnik razmišlja na podoben način kot družba, ga družba tudi zelo dobro sprejema in ima o njem pozitivno mnenje. To velja tudi za življenje partnerjev in partneric vrhunskih športnic in športnikov, saj se posledično vse prenaša tudi na njih. Športnikovi partnerji torej delajo dobro oziroma takšno delo, ki ga družba sprejema, zato tudi družba ali javnost sprejema njegovo partnerstvo ali celotno družino. Partnerji v tem primeru ne živijo stresnega življenja s strani javnosti in družbe, saj ima ta o njih ali njihovi družini dobro mnenje. To pa je skoraj vedno pogojeno s časom, in sicer na tak način, da dokler bo športnik oziroma športnica "deloval/delovala" tako, kot množica hoče, toliko časa bo priljubljen/a, bo »na dobrem glasu«. V nasprotnem primeru se zgodi, da so partnerji s strani javnosti, medijev zaznamovani na negativen način. O njih se zopet veliko piše, vendar se novinarji pogosto "obesijo" na najmanjšo napako katerega izmed družinskih članov.

Tako se npr. v ameriškem nogometu zrcalijo iste vrednote kot v ameriški družbi: kompleksna organizacija, specializacija, delitev dela ... ali npr. agresivnost; ta privede na nogometnem igrišču prav tako do uspeha kot tudi sicer v družbi.

V športu se torej zrcali širša družba; če vemo, kako je šport v določeni družbi organiziran in izvajan, kako se ravna z zmagovalci in poraženci, potem tudi vemo, kakšna je ta družba.

Za kapitalistično družbo, kot so ZDA, zatorej ni nič nenavadnega, da v dominantnih moštvenih športnih panogah spadajo igralci k lastnini kluba. Temu ustrezno se tudi z njimi razpolaga, se jih kupuje in prodaja ter pričakuje, da se vedejo v skladu z željami sponzorjev. Vse to pa občutijo tudi partnerice športnikov.

Šport se je v preteklih letih razvijal zelo sunkovito in ta izjemen razvoj je povzročil, da se je tekmovalni šport spremenil iz rekreativne dejavnosti v resno delo. Treningi in tekmovanja so največkrat tako naporni, da se začnejo tam, kjer se konča fizično zelo naporno delo. Vrhunski šport zahteva celega človeka, večino njegovega časa in nešteto odpovedovanj. Prav vse je prilagojeno samo športnikovemu življenju. Poleg tega pa je v ozadju še mnogo dejavnikov, ki krojijo rezultate in vplivajo na kariere

športnikov. In vsemu temu se morajo prilagajati tako športniki in športnice kot njihove partnerice in partnerji.

Že v preteklosti je bilo podobno kot danes. Na primer v Olimpiji so že od petega stoletja pr. Kr. najprej nastopali samo poklicni športniki, ne pa amaterji. Materialne prednosti so tako že v stari Grčiji pomenile pomemben motiv za velike športne dosežke, čeprav je bila tudi priprava na bojevanje pomemben motiv, vsekakor pa ne prvenstveni. Dandanes so materialne dobrine vsekakor v ospredju, saj se vrhunski športniki v času kariere ne ukvarjajo z drugim kakor s športom; s tem pa postaja šport način življenja in pot do ugleda, ki si ga športniki pridobijo v času kariere.

1.3. PREDMET, PROBLEM IN CILJI

Dejstvo je, da je življenje partnerjev in partneric vrhunskih športnic in športnikov stresno. Vzponi in padci, slabi rezultati, prekinitve pogodb, odsotnost, naporni treningi in tudi osvojitve lovorik zahtevajo veliko mero prilagajanja in odrekanja v samem življenju športnikov in športnic in njihovih partneric oz. partnerjev. Poleg tega, da jim morajo ves čas stati ob strani, je tu še skrb za gospodinjska opravila, otroke in največkrat so poleg vseh obveznosti še zaposleni v službah oziroma se posvečajo svojim karieram, kar pa zahteva dodaten čas in energijo. Le malo družin športnikov (sploh v Sloveniji) je tako dobro finančno preskrbljenih, da partnerjem ni treba hoditi v službo. Nekateri športniki v svoji karieri zelo malo zaslužijo, kar za partnerski odnos in družino predstavlja še dodatno breme; in kar je najhuje: v takšnih primerih se posamezniki sprašujejo, kje je sploh smisel vsega odrekanja in naporov. Kadar gre za športnikovo neizmerno voljo za nadaljevanje kariere kljub nezadostnim finančnim potrebam, ima podpora partnerice oz. partnerja še večji pomen.

Ker pa so ženske in moški zelo različni, tako po čustveni kot miselni plati, obstaja velika razlika med odnosom v partnerstvu, kjer se z vrhunskim športom ukvarja partnerica/žena, kakor če se z vrhunskim športom ukvarja partner/mož. Ženske naj bi tradicionalno na prvem mestu skrbele za svojo družino in dale na stran svojo kariero, da bi lahko imele otroke. Tako ni nič čudnega, če se njihovi možje v celoti posvetijo športu, one pa so tiste, ki prevzamejo večjo vlogo pri vzgoji otrok in pri gospodinjskih opravilih. Nekatero ženske, ki se resneje ukvarjajo s športom,

zaključijo športno kariero, da se lahko posvetijo partnerjem in otrokom. Obstajajo pa tudi ženske, ki se športni karieri kljub materinstvu ne odrečejo. Tiste, ki premagajo strah, da ne bi prišle več na nivo, na kakršnem so bile pred materinstvom oziroma zanositvijo, in so si pripravljene vzeti veliko časa za naporne treninge ter se s tem odrekati druženju s partnerjem in otroki, lahko kaj hitro spet pridejo na sam vrh. Do najvišjega nivoja pa te ženske nikakor ne bi prišle, če njihovi partnerji ne bi prevzeli večjega deleža skrbi za otroke. V tem primeru pa lahko govorimo o zamenjanih spolnih vlogah.

Partnerstvo, v katerem je prisotna tolikšna mera odrekanja kot v odnosih z vrhunskimi športnicami in športniki, športnikom ne predstavlja vedno le motivacije, kar se tiče športnih dosežkov, ampak jim je lahko tudi v veliko breme. Le vprašamo se lahko, če to, da te doma nekdo čaka, res odtehta vsa odpovedovanja, s katerimi se srečujejo športniki in njihovi partnerji.

Kot žena športnika sem ugotovila, da je razlog za otežene medsebojne odnose prav odsotnost partnerja. Mož se ukvarja z zimskim športom in je zaradi priprav na tekmovanja in tekmovanj samih od doma odsoten večino dni v letu. Prav odsotnost je tista, zaradi katere bi se lahko z možem hitro odtujila, saj preživiva skupaj zelo malo časa. Zato pa je zelo pomembna odkritost in zaupanje z moje in moževe strani. Zaupanje pa ni »dano«, ampak si je treba zanj prizadevati oziroma si ga pridobiti, kar pa je zelo pomembno za vzpostavitev intimnosti, saj pri intimnih odnosih brez zaupanja ne gre.

Giddens (2000) meni, da zaupanje v razmerju nima podpore od zunaj, temveč ga je potrebno razvijati na temelju intimnosti. Pri travmah, do katerih prihaja v skupnih zvezah, je zaupanje in trdna vera v drugega ključnega pomena. Kadar zaupamo drugemu, stavimo na njegovo možnost, da bo njegovo sodelovanje v zvezah pošteno in dosledno. Isti avtor pravi tudi, da je sotočna ljubezen model čistega razmerja, kjer je osrednjega pomena, da poznamo lastnosti drugega. To je različica ljubezni, pri kateri je posameznikova seksualnost eden izmed dejavnikov, ki ga moramo s pogajanji sprejeti za del razmerja.

V odnosu med športniki in njihovimi partnerji mora obstajati ravnovesje, vera v drugega, ves čas morajo biti športniki deležni spodbude s strani partnerjev, saj se jim

na ta način večajo osebne in motivacijske značilnosti. Partnerstvo nikakor ne sme biti športnikovo breme in s tem ovira pri doseganju zastavljenih ciljev. Ker pa gre za zelo specifične partnerske odnose (že zaradi samih zunanjih pritiskov, neuspehov, poškodb, nekje tudi prešuštva ...) je doseganje ravnovesja velikokrat naporno. Je pa od uspešnosti športnic in športnikov odvisna sreča njihovih ljubljenih oseb in to odgovornost morajo športnice in športniki tudi sprejeti. Soče (2001) namreč meni, da uspešnost nikakor ni naša zasebna stvar. Končno stanje partnerske zveze pa je na koncu vrsta izkušenj, ki si jih pridobimo in katere nas naredijo psihično močnejše, če le znamo iztržiti najboljše. To velja tako za športnice in športnike kot za njihove partnerje in partnerice.

1. 3. 2. Cilji

Cilj diplomskega dela je razložiti, kakšni so partnerski odnosi vrhunskih športnic in športnikov ter kakšno je njihovo osebno življenje nasploh. Poleg tega želimo prikazati, kako življenje s športnicami oziroma športniki doživljajo njihovi partnerji oziroma partnerice in s kakšnimi težavami se le-ti srečujejo. Najprej pa želimo opredeliti pojme *šport*, *vrhunski šport*, *vrednote*, *čustva*, *ljubezen*, *spol in spolne vloge*, *partnerstvo*, *zvezdnštvo* in *komunikacija med partnerjema*.

2. METODE DE LA

Diplomsko delo je strokovnega tipa, zato je metoda dela v nalogi deskriptivna. Pri tem smo uporabili domačo in tujo literaturo. Pri delu si je avtorica pomagala tudi z lastnimi izkušnjami, ki jih je pridobila v partnerski zvezi in kasneje v zakonu s športnikom.

3. RAZPRAVA

3.1. VREDNOTE

Vrednote so »vsi tisti objekti – naše vedenje, medčloveški odnosi, predmeti, naravni pojavi – s katerimi se povezuje človekova potreba po trajnosti, obstojnosti« (Popovoč 1973, v Musek, 1982). Gre za večplastni pojav, kar vrednote vsekakor so. Po eni strani je zanje značilna vrednostna komponenta, ki zajema čustveno hedonski ton kot idejno valenco. So posplošeni in kategorialni cilji, ki zajemajo celo vrsto posameznih konkretnih ciljev. Za posameznika imajo vrednote tudi globlji osebni značaj. Doživljamo jih z občutkom odgovornosti in dolžnosti kot bistveni del nas samih. Nekatere skupne vrednote so videti kot odraz človekovih generičnih potreb, na primer resnica, dobrot, pravičnost, svoboda, ljubezen in druge. Vrednote so odraz skupne usode in skupnih življenjskih značilnosti človeštva. Lahko pa si izoblikujemo tudi bolj specifične vrednote – v skladu z družbenimi potrebami, te pa so odvisne od družbenih pogojev in bi jih težko označili za univerzalne. To so na primer bojne vrline, lastnina, aristokratski ideali, storilnost in druge. Te vrednote posamezniki pridobivajo skozi socializacijo in učenje. Oblikovanje vrednot pa lahko pripišemo tudi psihološki dinamiki usklajevanja stališč oziroma zakonitostim kognitivnega ravnotežja.

Glavne osebne vrednote po Spranglerju so (1930, v Musek, 1982):

1. Teoretske vrednote (spoznanje in resnica).
2. Estetske vrednote (lepota in harmonija).
3. Socialne vrednote (ljubezen in dobrot).
4. Ekonomske vrednote (korist).
5. Politične vrednote (oblast in kontrola nad drugimi).
6. Religiozne vrednote (sveto in božansko).

Sprangler (1930, v Musek, 1982) je izhajal iz dejstva, da se najpomembnejše vrednostne kategorije pojavljajo kot pomenske vsebine metaforičnih simbolov. Človek naj bi projiciral svoje temeljne vrednote v simboliko, v pomen metaforičnih simbolov. Simboli, ki pogosto nastopajo kot označevalci vrednot, so na primer: srce, sonce, luč, zvezda, cvet, križ, ptica, ogenj, kri. S tem pristopom lahko odkrijemo tudi druge

pozitivne in negativne vrednote, kot so: upanje, sreča, življenje, prostost in svoboda, lepota in harmonija, ljubezen, resnica in spoznanje, delavnost, modrost in razum, napredek, moč, blaginja in bogastvo, smrt, trpljenje in bolečina, osamljenost in samota, nasilje, nemoč ...

3. 1. 1. Šport kot vrednota

Šport je vsekakor postal pomembna vrednota v našem življenju. Povezavo med športom in zdravjem zasledimo že v vsakodnevnem življenju. Že preprost človek ve, da s fizično aktivnostjo ohranjamo dobro zdravje, to pa dokazujejo tudi znanstveniki po svetu. Dandanes brez športa skoraj ni življenja, pa naj gre le za rekreativni šport, športno vzgojo, množični šport ali pa vrhunski šport. Sodoben način življenja je vse bolj statičen in »sedeč«, zato se ljudje vse bolj zavedamo, kako pomembno je gibanje za preprečitev bolezni moderne dobe, kot so prekomerna telesna teža, bolezni srca in ožilja, blažje in težje psihične motnje, razdražljivost, nespečnost, depresije ...

Šport predstavlja neko osebno vrednoto. Za ukvarjanje s športom potrebujemo notranjo in zunanjo motivacijo. Tako so notranji motivi rezultat razvoja in socializacije osebnosti, zunanji motivi pa so posledica neposredne socialne okolice. Je pa res, da se prav vsi ne zavedajo, kako pomembna vrednota je šport, čeprav vedo, da je šport zdrav in koristen, da z njim izboljšujemo fizično kondicijo in da skozi športna tekmovanja postanemo psihično stabilnejši. Na šport lahko gledamo tudi z drugih perspektiv, kot je moralni vidik, ki jemlje šport kot priložnost za samouresničitev ali mu pomeni statusni simbol ... in prav to je razlog, da nekateri sprejemajo šport kot vrednoto, drugi pa ne (Tušak in Tušak, 2003).

3. 1. 2. Vrednote vrhunskih športnikov

Vprašanje je, do kod v športu še sega morala, sploh v športih, kjer je prisotna velika mera agresivnosti, in v športu, kjer mora športnik ali športnica nasprotnika udariti in ga/jo z udarcem poškoduje. Športniki dostikrat menijo, da je popolnoma normalno, če nekoga udariš v igri in v skladu s pravili. Športniki z nižjo stopnjo moralnega

presojanja so tako agresivnejši do nasprotnikov. Tolerirajo se udarci z namenom, da nasprotnika spraviš iz igre, da pa nekoga poškoduješ z namenom, da bi ga poškodoval, pa vsekakor ni moralno. Športniki ob agresivnih dejanjih pogosto doživljajo močne občutke krivde in napetost. Pri tem jim je v pomoč, da o nasprotniku ne razmišljajo kot o osebi, temveč kot o igralcu.

V raziskavi Tuška (1992, 1993, v Tušak in Tušak, 2003) je bilo ugotovljeno, da imajo športniki zelo podobne vrednote kakor nešportniki. Najpomembnejše vrednote vrhunskih športnikov, ki so sodelovali v raziskavi, so bile: svoboda, razumevanje s starši, ljubezen, razumevanje s partnerjem, zvesto prijateljstvo in osebna izpopolnitev. Tako so prepoznali tri sklope vrednot. Na eni strani zelo običajne vrednote, kot so ljubezen, svoboda, zvesto prijateljstvo in razumevanje s partnerjem; na drugi strani vrednote, ki so tipične za visoko storilnostno motivirane športnike; sem spadajo osebna izpopolnitev, nove izkušnje in poklic; ter na tretji strani vrednote v dokaz, da so športniki odvisni od staršev; tu pa gre za razumevanje s starši in za osebno varnost.

Torej se športniki tudi sami zelo zavedajo, kako je za njihovo uspešnost in kvalitetno življenje pomembno partnerstvo. Ob neuspešnem partnerskem odnosu bi športniki doživljali frustracije, kar pa bi jim lahko preprečilo doseganje drugih vrednot, kot so ljubezen, osebna izpopolnitev, imetje, varnost, sreča, napredek ...

3.2. ČUSTVA

Čustva so bistveni del družbenih interakcij in sestavni del vseh medsebojnih odnosov in drugih področij življenja ter dela. V našem življenju vse temelji na čustvih. Čustva niso notranja stanja, ampak so produkti družbenih odnosov. Vsak človek razvija svoje čustvene odzive v procesu socializacije s pomočjo staršev, prijateljev, skozi izobraževanje in danes vse bolj pod vplivom množičnih medijev ...

V našem vsakdanjem življenju je čustvo eden izmed značilnih pojmov in med glavnimi kulturnimi kategorijami zahodnega sveta. »Beseda *čustvo* se za označevanje posebnih afektivnih pojavov široko uporablja šele v novjšem času,

čeprav je vprašanje pojavov, ki jih označuje, prisotno že v razmišljanju starih grških mislecev« (Šadl, 1999).

Čustva so duševni procesi, ki se kažejo v pozitivnem in negativnem doživljanju, in imajo pomembno prilagoditveno, usmerjevalno in motivirajočo vlogo. Zaradi njih nas določeni ljudje privlačijo, drugi pa odbijajo. Z zmožnostjo čustvovanja se že rodimo, vendar se posamezna čustva razvijajo postopno. Delno se čustveni odzivi oblikujejo pod vplivi učenja in življenjskih izkušenj (Musek in Pečjak, 1992). Natančneje pa so »čustva /.../ evolucijsko in genetsko oblikovana naravnost organizma k dejavnosti v odnosu do okolja in evolucijsko pridobljena zmožnost ocenjevanja dražljajev kot pozitivnih in negativnih« (Musek, 2003, v Smrtnik Vitulić 2007).

Čustva naj bi bila nekakšna inteligentna stanja in se nanašajo na objekte zunaj sebe ter so vselej usmerjena na nekaj. Na primer: jezni smo na nekoga, ponosni smo na nekaj, za nekoga nam ni vseeno ... Čustvene (emocionalne) izkušnje so objektivno-odvisna stanja. Prav tako čustva niso subjektivna notranja stanja, ampak pojavi, ki so neločljivo povezani z zunanjim svetom. Temeljijo na določenih ocenah, vrednotenjih, interpretacijah, presojah objektov, na katere so usmerjena. Pomenijo vrednotenje ali oceno nekega vidika okolja. Ocena predstavlja osrednji vidik čustev. Čustva niso znak nekega osebnega stanja v izoliranih posameznikih, ampak so pokazatelj družbenih odnosov med ljudmi (Šadl, 1999).

Danes je potreba po boljšem razumevanju v partnerskih in zakonskih zvezah ter obvladovanju čustvovanja dosegla vse družbene sloje in področja. K temu je veliko pripomoglo spoznanje, da je od sposobnosti usmerjanja čustev odvisna naša uspešnost, pa naj gre za področja doseganja ciljev, vzpostavljanja medsebojnih odnosov in ohranjanja notranjega miru in osebnega zadovoljstva. Čustvena inteligentnost se torej ne kaže le v sposobnosti ravnanja s čustvi, temveč tudi v sposobnosti povezovanja vseh notranjih potencialov posameznika, s katerimi lahko upravlja samega sebe. V medsebojnih odnosih partnerjev in partneric drugega obveščamo o svojem doživljanju, obenem pa ga kličemo k ustreznemu odzivu. Z žalostjo drugega kličemo k sočustvovanju in tolažbi, s strahom k zaščiti, z jezo pa k spremembi motečega vedenja. Poznavanje vlog posameznih čustev nam je v veliko pomoč pri razpletanju marsikaterih nesporazumov v medsebojnih odnosih. Ves čas

moramo težiti k izboljševanju odnosov s partnerjem, nikakor pa ne smemo pričakovati, da se bosta spremenila naš partner ali partnerica. Svojih čustev nikakor ne moremo dobro usmerjati, če zanje krivimo drugega, tako na primer športnica in športnik nikoli ne smeta za neuspeh kriviti svojega partnerja ali partnerice. V takšnem primeru morajo športnice in športniki pogledati vase in se soočiti z odgovornostjo za to, kar čutijo in mislijo in na kakšen način bodo izražali občutke ob neuspehu. Če za svoja čustva krivimo druge, se postavljamo v odvisen položaj in igramo vlogo žrtve (Ivandič, 2010).

Med vsemi čustvi, ki jih poznamo, je eno samo čustvo pred vsemi drugimi. To je ljubezen. Že od nekdaj jo vidimo kot gonilno silo človeškega zблиževanja in življenjskega potenciala. Za mnoge, od umetnikov do filozofov in verskih voditeljev, je to čustvo najpomembnejše in najvišje, kar zmora človeško bitje. Že od nekdaj je ljubezen navduševala ljudi in jih hkrati spravljala v obup (Musek, 1995).

3.3. LJUBEZEN

Ljubezen je »večna obsedenost človeka, zavita v skrivnost in čarobnost. Njena moč je legendarna. Ljubezen udari kot strela z jasnega čez prostor, poln ljudi, in poveže dva tujca z močjo, ki bo trajala večno. Za ljubezen tvegamo vse« (Tysoe, 1997).

Ljubezen je družbena norma in morda najpomembnejša vrednota. Je nekakšna življenjska razsežnost s čustvenimi, razumskimi, motivacijskimi, socialnimi in transcendentnimi prvinami (O'Sullivan in O'Leary, 1992 v Musek, 1995). Čustvena in motivacijska razsežnost sta verjetno najbolj bistveni sestavini ljubezni. Šele ko naše čustveno in motivacijsko stanje tolmačimo kot ljubezen, ko ga miselno opredelimo in kategoriziramo, se pojavi ljubezen v pravem pomenu besede. Ljubezensko stanje pogosto doživimo kot vrhunsko, ekstatično stanje, kot nekaj neprimerljivega in težko izrekljivega. Pogosto ga primerjamo z mistično izkušnjo, z izkušnjo razodetja (Musek, 1995).

Freud (1901, v Musek, 1995) je menil, da so ne le ljubezen, ampak sploh vsa pozitivna čustva izraz spolnega gona oziroma libida, psihične energije, ki jo je pripisoval temu nagonu. Ljubezen je po Freudu sublimirana oblika spolnosti, torej

socialno sprejemljiv način izražanja spolnih želja. Normalna, odrasla in heteroseksualna ljubezen je družbeno priznan in dovoljen način izražanja spolnosti.

V obdobju zaljubljenosti partnerja izžarevata srečo, imata pozitivne izkušnje (vsaj pretežno) drug z drugim in od prihodnjega sožitja pričakujeta vse najboljše. Partnerja se v tem obdobju prvič soočata z vsemi velikimi in majhnimi problemi, ki jih s seboj prinese skupno življenje z drugo osebo. Gre za čas soočanja iluzije in realnosti, kjer se s časoma odkrivajo tudi težke in neprijetne strani drugega partnerja in kjer partnerja prevzemata skupne odgovornosti (Nastran, U., 1997).

Značilen primer intenzivne ljubezni je tako imenovana romantična ljubezen. Gre za erotično zasnovane odnose, kjer se medsebojnost dveh oseb združi z močnimi emocijami in afekti. Ljubezen ima tri tipične lastnosti, po katerih se razlikuje od simpatije in naklonjenosti (Nastran, U., 1997):

- ekskluzivnost odnosa,
- intimnost odnosa,
- potreba po fizični bližini in prisotnosti.

Romantična ljubezen ima močno izraženo seksualno komponento, ki je v tem primeru ljubezni nepogrešljiva. Povod za nastanek takšne ljubezni so razne vrste čustvene in/ali fiziološke vzburjenosti. Pod vplivom vzburjenosti naših čustev ali čutil bomo prej doživeli »zaljubljenost«, kot če nismo vzburjeni (Forgas, 1987, v Nastran, U., 1997). Tudi v nadaljnjem razvoju romantične ljubezni je bistveno neprestano ohranjanje določene vzburjenosti, ki pa mora biti »romantičnega izvora«. Se pa lahko romantična ljubezen hitro »ohladi«, ker se postopoma zmanjšuje intenzivnost čustev. Ni pa nujno, da s tem izginja tudi ljubezen med partnerjema, temveč lahko prvotno strastno ljubezen zamenja bolj uravnovešena ljubezen, za katero so značilna čustva medsebojne povezanosti, spoštovanja in odkritosti (Nastran, U., 1997). Lahko pa se romantična ljubezen spremeni v dve nadaljnji obliki ljubezni (Walster in Walster, 1978, v Nastran, U., 1997):

- v strastno ljubezen, ki ohrani emocionalno in erotsko intenzivnost in druge odnose partnerjev še naprej potiska v ozadje, ali

- v tovariško ljubezen, ki pa vsebuje stabilna, uravnovešena, a nežna občutja do partnerja.

Pri obeh oblikah ljubezni pa so pomembne emocionalne reakcije (Forgas, 1987, v Nastran, U., 1997).

Kot smo omenili pri ljubezenskem odnosu, ne gre brez (pozitivnih) čustev, ključnega pomena pa je tudi medsebojno sporazumevanje oseb, ki se ljubijo. Kasneje bomo opisali, kako je sodobna tehnologija pripomogla k navezovanju stikov v partnerstvu vrhunskih športnic in športnikov.

3.4. SPOL IN SPOLNE VLOGE

Med spolom in spolnimi vlogami obstajajo razlike. Bistvena je ta, da se spol nanaša na biološke razlike med moškimi in ženskami, spolne vloge pa na družbeno določene vloge, ki jih imajo moški in ženske. Spolne vloge so družbene in ne biološke narave (Moore, 1991). Spolne vloge pomenijo vedenje in status, ki ga ima človek glede na svoj biološki spol. Tako se v večini družb od moških in žensk pričakuje različno vedenje, prav tako pa so razdeljene tudi dejavnosti, ki naj bi jih ženske in moški opravljali. Pogosto se »moškemu področju« pripisuje večja vrednost in pomen. Tako so spolne vloge asimetrične (govorimo o spolni asimetriji) (Barle, Počkar, Pluško, Popit in Novak, F., 1996).

Pri spolu gre torej za precej več kot samo za biološke razlike. Že takoj po rojstvu se učimo, da so samo nekatere oblike obnašanja primerne za ljudi, ki pripadajo istemu spolu kot mi. Če se prilagodimo tem spolnim vlogam, nas drugi spodbujajo in nagrajujejo. Za dekleta je primerno, da so bolj emocionalna, fizično šibkejša in manj agresivna kot dečki.

Pravijo, da so ženske z Venere, moški pa z Marsa. Torej naj bi bile ženske že po naravi drugačne od moških. Prav ženske naj bi bile bolj čustvene po naravi, to pa naj bi vodilo tudi k večji nagnjenosti do zanašanja na intuitivne namige in impulze. Ženska je pregovorno bolj v stiku z naravo in posledično tudi sama s seboj kot pa moški. Nekaj resnice v tem zagotovo je, saj pri ženskah delujejo drugačni hormoni kot pri moških, ki povzročajo tudi drugačno odzivanje na okolico in na lastne notranje

vzgibe. Gre torej za povsem biološke razlike. Ženske imajo tudi debelejši corpus callosum (del možganov, ki ločuje obe možganski hemisferi) in tudi to dejstvo naj bi vplivalo na odzivanje na okolico. Vendar pa ostro ločevanje med »žensko intuicijo« in »moško logiko« ni ustrezno. Dejstvo je namreč tudi, da se leva hemisfera, ki skrbi za logično razmišljanje, na primer za matematične operacije, hitreje razvije pri deklicah kot pri dečkih. Pravi vprašanji sta pravzaprav naslednji: kako moški in ženske po navadi razmišljajo (tudi zaradi vzgoje in družbenih vzorcev) in kako ljudje po navadi mislijo, da moški in ženske razmišljajo? Tu je vprašanje priučenih oziroma privzgojenih miselnih vzorcev in procesov, ki s samo intuicijo in logiko ter z uporabo ene ali druge nimajo ničesar skupnega. Nasprotje od racionalnega ni emocionalno, ampak neracionalno, nepremišljeno vedenje. To pa je lahko značilno tako za moške kot za ženske. Če imata močna čustva, lahko to v določeni situaciji vpliva na trezno presojo; jeza, ljubosumje in potrtoost so posledice takšnega miselnega toka, ki pa nikakor ni »rezerviran« le za ženske. Res pa je, da ženske o takšnih občutjih več govorijo. Kljub fiziološkim in biološkim razlikam, ki jih ne moremo zanikati, prepad med intuicijo in racionalnim ni tolikšen, kot se morda zdi na prvi pogled. Pravzaprav je odvisno od posameznika in posameznice, kako močno delujočo oziroma aktivirano intuicijo ima (Flis, 2009).

Iz splošnih družbenih stereotipov o spolih lahko sklepamo o vsebini spolnih vlog. Spolni stereotipi zajemajo pripisovanje lastnosti moškimi in ženskam. Eden najbolj razširjenih stereotipov, kot smo že prej omenili, zajema predstave o čustvenih ženskah in nečustvenih moških. Po predstavah omenjenega stereotipa naj bi bile ženske v primerjavi z moškimi bolj čustvene in nezmožne racionalnega razmišljanja, so pa bolj sposobne izražati pozitivna čustva ter so bolj skrbne in nežne. (Musek in Pečjak, 2001). Ženskam je tudi pripisano, da so »mehke«, »občutljive« in »nestanovitne«, kar jim otežuje doseganje želenih ciljev, na primer pri prizadevanju za poklicno kariero (Hayes in Orrell, 1998). Znan je tudi stereotip, da si moški želijo spolnosti, pa četudi brez ljubezni, ženske pa predvsem ljubezni in čustvovanja. Vendar sta si ženska in moška narava glede tega v jedru enaki: vsak ima rad oboje, ljubezen in spolnost; razlika pa je v tem, da je pri moški naravi na splošno bolj naglašena spolnost, pri ženski pa ljubezen. Pri moških tako prevladuje spolni, pri

ženskah pa ljubezenski nagib, seveda pa se tega ne da vedno posploševati (Trstenjak, 1991).

Otroci že skozi proces socializacije pridobivajo različna znanja in veščine. Že od rojstva se starši drugače vedejo do deklic kakor do dečkov. Starši tako na primer namenijo več smehljanja deklicam kot dečkom; dečkom dajejo drugačne igrače, na primer ropotuljice v obliki kladiv in jih spodbujajo k aktivnosti ter jih oblačijo v modro; deklicam pa dajejo mehke igrače in roza obleke ter jih spodbujajo, naj bodo mirne (Hayes in Orrel 1998).

Družinski terapevt Juul (2009) meni, da je pri pojmovanju vlog spolov prišla v središče nova dimenzija družbene odgovornosti, in sicer porazdelitev odgovornosti za vsakodnevne družinske obveznosti in skrb za otroke. Hkrati pa je nova zavest postavila vprašanje osebne odgovornosti oziroma odgovornosti, ki jo imamo do svojega življenja, svojih občutij in ravnanj. Takšna odgovornost močno vpliva na naša razmerja – ne glede na to, ali jo prevzamemo ali ne. Če odgovornosti ne prevzemamo nase, vse naprtimo partnerju in vedno obremenimo družino kot celoto. Dandanes se veliko moških v razmerju z ženskami postavlja v obrambni položaj in zato izbirajo obrambno strategijo. S tem upajo, da bodo ustregli partnericam ter se izognili morebitnim sporom in dolgim osebnim in čustvenim pogovorom. Raje se »umaknejo«, kot da bi prišli v konfliktno situacijo. Pri tem si postavljamo vprašanje, kakšna je osebna odgovornost vrhunskih športnic in športnikov ter kakšna je njihova odgovornost do družinskih obveznosti in do otrok. Takšno odgovornost le-ti stežka prevzemajo nase, saj so večino časa odsotni in pod zunanjimi pritiski. Večji del družinskih odgovornosti prevzemajo partnerice ali partnerji, ki ostajajo večino časa z otroki in še za njih prevzemajo del odgovornosti nasprotnega spola; športnice in športniki pa najlažje poskrbijo za finančno podporo ter materialne dobrine.

Vse pogosteje prihaja tudi do razvez in propadlih partnerskih razmerij; vir težav pa naj bi predstavljale težave moških z izražanjem čustev, ki so v literaturi pogosto tematizirane v terminih »čustveni pohabljeni«, »čustvena revščina moških«, »emocionalni avtizem«, »strah pred intimnostjo«, moški so »hladni, ravnodušni«, »čustveno zakrneli, niso v stiku s svojimi občutji«, so »nezmožni govoriti o svojih čustvih«, »ne vedo, kako čutiti«. Moški s tradicionalno heteroseksualno identiteto

dojemajo čustva kot oviro pri ciljno-racionalnem delovanju. Še več, čustva naj bi bila znak šibkosti volje in izgubljanja (samo)nadzora (Seidler, Giddens, Horrock in Cohen, 1995 v Šadl, 2002).

3.5. PARTNERSTVO

Trajna dejavnost slehernega posameznika je, da vstopa v medsebojne odnose in se oblikuje ter preoblikuje. To je temeljni znak človekove narave. Potreba po druženju je ena osnovnih človekovih potreb, ki pa je pri različnih osebah lahko bolj ali manj razvita, vendar ni nihče brez nje. Brez druženja med ljudmi bi prihajalo do nezaželenih negativnih posledic, kot so izoliranost, osamljenost, dvom vase, nezno dolgotrajno, depresija, izguba samospoštovanja in gotovosti vase. Tudi če je osamljenost prostovoljna, prihaja do psiholoških sprememb, frustracij in nezadovoljstva (Gergen in Gergen, 1986, v Nastran, U., 1997). Partnerji si tako z zvezo zagotovijo emocionalno bližino, stabilnost in varnost. Ohranjajo tudi harmoničen odnos, do katerega pa pridejo s pogovarjanjem in z medsebojno naklonjenostjo (Ule, Kuhar, 2003).

Partnerstvo je torej stanje dveh oseb, med katerima prevladujejo relativno pozitivna čustva privlačnosti. Gre za medsebojne odnose in s tem druženje ter za vedno večjo odvisnost enega od drugega. Partnerstvo ni idealizirano, tako kot je idealizirana ljubezen, ampak je predstavljeno v precej realistični luči. Partnerski odnosi so odvisni od vsakodnevnega trdega dela, gre namreč za nekakšen »projekt«, v katerega morata vlagati oba partnerja, če želita, da uspe. Vrhunske športnice in športniki morajo uspešno voditi dva projekta. Eden je »projekt za doseg vrhunskih rezultatov« in s tem izpopolnjevanje zastavljenih ciljev, drugi pa je »projekt partnerstva«. Če so težave pri enem projektu, se kaj hitro pokažejo težave tudi v drugem. Zelo pomembno je ravnovesje, ki pa je lahko kaj hitro porušeno. Tesno prijateljstvo in partnerstvo sta naravni potrebi in hkrati vrednosti, ki ju priznavajo vse kulture. Le s takšnim partnerskim odnosom navadno dosegamo intimnost in spolno partnerstvo ter si oblikujemo skupno življenje. Tesni partnerski odnosi se pogosto povezujejo z ljubeznijo in mnoge oblike ljubezni predpostavljajo partnersko bližino in intimnost. Partnerski odnos pomeni več kot zgolj priložnostno in bežno prijateljstvo.

Gre za tesno prijateljstvo, za katero je značilno medsebojno vplivanje in odvisnost, razvijanje in vzbujanje vzajemnih čustev in mišljenj, angažiranje v skupnih dejavnostih in ciljih (Musek, 1995). Kljub temu, da naj bi partnerska zveza navadno temeljila na ljubezni, se pa dogaja, da se ljudje poročajo tudi iz drugačnih koristi, kot je na primer finančna podpora. V raziskavi je bilo ugotovljeno, da naj bi ženske, ki so se poročile s športnikom zaradi slave in denarja, veliko lažje sprejemale njegovo "drugačno" življenje, kakor pa ženske, ki so se s športnikom poročile iz ljubezni. Poleg tega naporne trenutke življenja z vrhunskim športnikom lažje prenašajo, če so se z njim poročile, ko je že bil vrhunski športnik (Floyd, 2001).

Levinger (1980, v Musek, 1995) meni, da naj bi se partnerski odnosi razvijali in oblikovali celo življenje. Meni tudi, da se partnerski odnosi razvijajo v petih stopnjah razvoja. Prva stopnja A je občutenje *privlačnosti*, ki preide v drugo stopnjo B, ki pomeni vzpostavljanje vzajemnih stikov in interakcij, ki odnos poglobijo. Gre torej za *izgradnjo odnosa*. Na tej stopnji se partnerja vzajemno angažirata, odnos napreduje z nezmanjšano intenzivnostjo do naslednje stopnje, ko se odnos stabilizira. V realnem življenju ta stopnja C pogosto pomeni začetek skupnega življenja ali sklenitev zakona. Gre za *nadaljevanje odnosa*, ki pa gre lahko v dve smeri. Ali odnos napreduje in doseže naraven konec, ko eden izmed partnerjev umre (*prekinitiv odnosa*), ali pa se odnos poslabša in se prav tako konča z ločitvijo oziroma prekinitvijo odnosa.

3. 5. 1. Tipi odnosa med partnerjema

Cuber in Haroff, 1965, v Musek 1995:

1. tip rutinske konfliktnosti
2. devitalizirani tip
- 3 pasivno kongrenialni tip
4. življenjski (vitalni) tip
5. totalni tip

1. Partnerja živita v medsebojnih prepirih in borbah, pri tem pa vendarle ohranjata spoštovanje do medsebojne zveze. Kljub obremenjujočim izkušnjam navadno ne pride do končnega preloma. Običajno ne mislita na ločitev.
2. Partnerja še vedno čutita medsebojno privlačnost in naklonjenost, vendar se je globina in intenzivnost njunega odnosa izpraznila. Njune interakcije so postale formalnost, imata le malo skupnih interesov in aktivnosti.
3. Partnerja doživljata zakon kot nekaj udobnega in prijetnega. Zadovoljna sta drug z drugim in rada se drug drugemu prilagajata. Vendar v svojih odnosih nista posebno aktivna in spodbudna.
4. Med partnerjema je aktivna interakcija, oba sta enakovredno udeležena v medsebojnih in družinskih aktivnostih. Delita si ekonomska, roditeljska in rekreativna opravila.
5. Partnerja sta docela predana drug drugemu, tesno sodelujeta v družinskem življenju in dejavnostih in jih sodoživljata – čustveno, miselno, domišljijsko, osebno.

Opisana tipologija zakonskih odnosov je nastala v šestdesetih letih. Avtorja sta menila, da pripada kar 80 odstotkov vseh zakonov prvim trem tipom, in le preostala petina zadnjima dvema, ki pa naj bi bila najbolj zaželena. Danes bi morda v tipologijo vključili še en tip, kjer imata zakonska partnerja več individualne svobode in različnih interesov, pa kljub temu intenzivno preživljata skupni čas in ohranjata poglobljene čustvene in osebne odnose. In verjetno bi danes bolj pozitivno ocenjevali tudi tretji tip, ki ni tako redek. Najdemo ga pri pari, kjer se je prvotna intenzivnost odnosa razvila v mirnejše partnersko sožitje (strastna ljubezen v tovariško ljubezen) (Musek, 1995). Med te tipe partnerstev je zelo težko umestiti partnerstvo vrhunskih športnic in športnikov, saj si le-ti prav zaradi pogoste odsotnosti težko enakovredno delijo roditeljska in druga opravila; četudi sta partnerja na začetku v največji meri predana drug drugemu, lahko odsotnost pripelje do nesporazumov in tudi k nepotrebnosti odtujenosti. Za to so krivi tudi zunanji dejavniki, ki včasih pripeljejo do »krhanja« še tako trdnih partnerskih zvez. Se pa partnerskih odnosov med seboj skorajda ne da primerjati, saj smo si ljudje zelo različni in v določenih situacijah ne odreagiramo enako, zato bi med zgoraj naštetimi tipi partnerstev težko umestili partnerstvo

vrhunskih športnic in športnikov, ker različnih partnerstev znotraj skupine ne moremo posplošiti.

Dandanes se je pogled na partnerske odnose v primerjavi s tradicionalnim pogledom nekoliko spremenil. Nekoč je namreč zakon predstavljal pravno formalizirano skupno življenje moškega in ženske. Čeprav zadnje čase vse manj partnerjev sklene zakonsko zvezo, vse več je reorganiziranih starševskih družin, narašča tudi število istospolnih družin in enočlanskih gospodinjestev, zmanjšuje se število družinskih članov, je »tradicionalno« partnerstvo v zakonski zvezi še vedno »najlepše« in najprimernejše okolje za odraščanje otrok. Na žalost pa ne moremo trditi, da so zakonske zveze trdnejše in trajnejše od nezakonskih zvez.

3.6. DRUŽINA KOT NADGRADNJA PARTNERSKEGA ODNOSA

Družina je čisto specifičen in poseben človeški sestav, ki je – vsaj do danes in kljub mnogim drugačnim poskusom – ostal nenadomestljiv. V družini vsak član izoblikuje svojo družinsko funkcijo po lastni presoji, koristi in razpoloženju. Tako relativno neodvisno od drugih nastane družinska zveza. Samski človek brez otrok mora manj prilagajati svoj življenjski slog in se mu pri načrtovanju svojih življenjskih interesov ni treba ozirati na druge, kot se mora družinski član, vendar pa je takšen človek nesrečen in pogosto nezadovoljen, njegovo psihično stanje pa je ogroženo ter zaznamovano z neobičajno velikim nihanjem. Kdor pa živi v družinski zvezi, nikakor ne more živeti izključno za svoje lastne interese, ker bi sicer lahko prišlo do praznin, bolečih funkcijskih vrzeli in tudi do prikrivanja ter bolečih trkov (Lukas, 1993).

Družina je v nekem smislu biološki pojem, katerega nastanek so narekovale predvsem potrebe družbenega življenja. Starši skrbijo za otroke, za njihovo vzgojo in za njihovo mesto v družbi. Starši, ki živijo v zakonu, otroku zagotovijo, da je »legitimiran«, ima svoje ime in bolj ali manj trdno določen položaj (Musek, 1982).

Juul (2005) meni, da družina, v kateri eden izmed partnerjev opravlja gospodinjska opravila, drugi pa počiva na kavču, ni enakovredna skupnost. Odrasli bi si morali razdeliti vloge glede na temperament, želje in možnosti vsakega posameznika. Če iz tega nastane klasična porazdelitev vlog, ko prevzame ženska glavno odgovornost za

dom, moški pa je odgovoren za finance, ni v tem nič narobe, dokler obe strani priznavata prispevek za enakovreden. Podobno je tudi razdeljevanje vlog v partnerstvu vrhunskih športnic in športnikov, kjer tisti, ki ostaja doma, oziroma je doma prisoten več časa (kot smo že napisali, je malo partnerjev in partneric vrhunskih športnic in športnikov le doma in ne tudi na delovnem mestu), skrbi za dom in družino, saj športnice in športniki zaradi obveznosti in tudi odsotnosti od doma težko prevzamejo ta del odgovornosti, lažje pa skrbijo za finance. V večini družin si tako odrasli bolj ali manj neposredno in jasno razdelijo odgovornosti za različna področja. To lahko zelo dobro funkcionira, dokler eden od partnerjev ne čuti, da je prevzel prevelik del odgovornosti. Takrat pa pride do nezaželenih konfliktov in frustracij.

Dandanes mladi o formiranju družine dobro premislijo. Gre za proces ki se ne začne šele z nosečnostjo, temveč se lahko razvija veliko let pred dejanskim formiranjem družine. Posamezniki tehtajo, kakšen pomen imata v njihovem življenju zasebno področje življenja (partnerstvo, družina) in poklic, ustvarjajo specifičen odnos med njima ter »tehtajo«, čemu bi pripisali večji pomen. Prehod v starševstvo mladi načrtujejo predvsem z upoštevanjem poteka poklicne biografije (Ule in Kuhar, 2003).

Kuhn (1999, v Ule in Kuhar, 2003) loči med naslednjimi tipi družinskih načrtov:

- Zgodnja odločitev za družino, kjer se ljudje že zgodaj odločijo, da želijo imeti družino in imajo dolgoročne in konkretne predstave o osnovanju družine. Kljub temu pa se jih še vedno večina odloči za preložitev načrtov, raje se posvetijo šolanju in si zagotovijo stabilno službo. Pri tem gre za koordinirano načrtovanje obeh področij. Partnerji z bolj stabilno partnersko zvezo se lažje odločijo za družino kakor tisti z manj stabilno partnersko zvezo; vseeno pa je nekaj takšnih, ki nimajo dolgoročnih kariernih načrtov in se odločijo za družino takoj po šolanju, nadaljevanje biografije pa je s tem prilagojeno družini.
- Dolgoročno prelaganje načrtovanja družine, kjer ima prednost poklicna uveljavitev ali osebni razvoj, načrtovanje družine pa je še v nedoločnem načrtu oziroma vsaj še ni izključeno kot ena izmed možnosti. Partnerji imajo zaradi pomanjkanja časa, mobilnosti študija ali zgolj uživanja svobode

premalo časa za osnovanje družine in si jo ustvarijo, ko se poklicno že uveljavijo in si začrtajo dolgoročni poklicni razvoj.

- Nenadno osnovanje družine, kjer ni sistematičnega usklajevanja družinskih in poklicnih načrtov, temveč pride do naglega osnovanja družine zaradi razvoja partnerske zveze v kombinaciji z osebnim razvojem. Do konkretnega poklicnega načrtovanja pa pride tu šele v kasnejši fazi.
- Nenačrtovano osnovanje družine; do tega pride pri partnerjih, ki nimajo družinskih načrtov ali imajo le abstraktne predstave. V osnovi so osredotočeni na poklic, vendar pride zaradi nenavadno velike ljubezni ali nenačrtovane nosečnosti do zelo kratkega in integriranega načrtovanja ter prilagajanja družini.
- Nenačrtovana odpoved osnovanja družine; pri tem načrtu mladi več ali manj časa prelagajo načrtovanje osnovanja družine, na primer iz ekonomskih razlogov ali zaradi ločitve, in s tem pride kasneje do odpovedi želje po otroku ali pa na žalost iz različnih razlogov te želje ne morejo uresničiti, čeprav želja še vedno obstaja.

Podaljševanje mladosti in dojemanje družine kot zahtevnega in odgovornega projekta je danes pripeljalo do progresivnega naraščanja starosti, pri kateri so mladi pripravljeni spočeti otroka in si s tem ustvariti družino. To prelaganje ima posledice za končno rodnost parov in s tem za upadanje rodnosti nasploh (Ule in Kuhar, 2003).

Na družinsko življenje ima velik vpliv preveliko angažiranje v poklicu, saj vsak poklic terja veliko časa in energije, s tem pa tudi prilagajanja. Kljub temu da zadovoljstvo s poklicnim delom in napredovanjem dvigata samozavest in zadovoljstvo z življenjem, lahko postane kariera ovira za celotno družino. Takšne situacije pripeljejo do zmanjšanja in poslabšanja stikov med družinskimi člani (Musek, 1995).

V partnerstvu vrhunskih športnikov je skoraj normalno, da se športnik ali športnica maksimalno posvetita karieri, ostalemu pa ne namenjata tolikšne pozornosti, ker enostavno nimata dovolj časa. Tako se velikokrat pojavlja vprašanje o smislu družine in o tem, kdaj bi bil pravi čas za osnovanje družine. Za takšen korak se le stežka odločijo, saj ne morejo vedeti, kaj bi jim otrok prinesel, kako bi usklajevali družino in kariero, kako bo partnerica ali partner v obdobjih, ko bo sama ali sam

prenašala/prenašal pritiske ter kako bo sama/sam vzgajala/vzgajal otroka. Odlaganje se lahko pojavi tudi iz ekonomskih razlogov, saj pri športni karieri ni vedno zagotovljeno, da bodo imeli pogodbo in zaposlitev (zagotovljeni status), lahko pa pride tudi do nenadnih in nepričakovanih poškodb in s tem do izgube finančnih sredstev. Vseeno pa se veliko športnikov odloči za osnovanje družine že v času kariere. Nekateri se zavedajo, da bi bilo pri tem nespametno čakati do zaključka kariere in se nekako prilagodijo družinskemu življenju; predvsem se prilagodijo njihove partnerice ali partnerji, drugi si z otrokom pripravijo še dodatno motivacijo za naporne treninge in doseganje dobrih rezultatov, spet za druge pa lahko otrok predstavlja breme ali pa imajo slabo vest, ker se mu ne morejo dovolj posvečati, in mislijo, da zapostavljajo tako otroka kot partnerico/partnerja.

3. 6. 1. Lastne izkušnje na področju družine

Iz lastnih izkušenj o osnovanju družine vrhunškega športnika in partnerice lahko trdim, da takšna odločitev zares ni lahka. Partner, ki se s športom že vrsto let intenzivno ukvarja, je pred leti v pogovoru o otroku dejal, da bi raje počakal, da zaključi kariero, ker bi se otroku potem lažje posvetil. Sama sem si vedno želela biti mlada mamica, zato sva se za ta velik korak v življenju odločila kljub moževi športni karieri. Sedaj sama prevzemam večino bremen, vendar nama ni žal. Mož ima dodaten smisel in motivacijo, prav tako jaz, čeprav je prilagajanje družinskemu življenju zares zelo veliko in ključnega pomena pri večini naših odločitev. Prihaja tudi do kriznih trenutkov, na primer: mož se je v času rezultatske krize začel spraševati, če je sploh smiselno, da nadaljuje kariero, ker naj bi s tem žrtvoval otroka in mene, vendar je kmalu spoznal, da se še vedno izplača; sama pa ga močno podpiram pri njegovih odločitvah. Težko je tudi, kadar doživlja stisko otrok, ki se sprašuje, kje je njegov oče, saj ne more razumeti, zakaj je odsoten, čeprav se zaveda, da tekmuje in je to njegova služba. Premajhen je, da bi razumel, zakaj očeta ni, zaveda se samo, da tisti trenutek ni prisoten.

Vedno bi morali razmišljati v smeri, da ima vso to odrekanje smisel in da vse skupaj poteka v prid družine, čeprav je velikokrat zelo težko, predvsem zaradi moževe odsotnosti. Velikokrat je težje prav možu, saj včasih tudi v daljšem obdobju ne vidi

otroka, pa čeprav je tisti čas vsa odgovornost in s tem breme na moji strani. Potrdim lahko, da je v takšnem odnosu zares ključnega pomena zaupanje, prilagajanje in komunikacija s partnerjem in otrokom.

3. 6. 2. Oblike družinskega življenja

Znane oblike družinskega življenja lahko razdelimo v tri osnovne vrste:

- Monogamna jedrna družina: Danes je to najpogostejša oblika. Sestavljata jo generacija staršev in generacija otrok, torej dve generaciji in je vsaj tako stara kot druge oblike družine. Jedrna družina je zelo prilagodljiva in mobilna in jo pogosto najdemo tako v civiliziranih družbah kot tudi na primer v najprimitivnejših lovsko zbiralskih družbah.
- Poligamna družina: Gre za zvezo enega moškega z več ženami. To je redka oblika družine in nastopa v izjemnih okoliščinah. V mnogih družbah, kjer se poligamija kombinira z monogamijo, so prve družine redkejšje in velikokrat omejene na višje socialne sloje. Poligamija ali harem je v tem primeru bistveni statusni simbol.
- Velika družina: To je družina, kjer se generacijama staršev in otrok pridružijo še tretja in četrta generacija, ki živi »pod isto streho«, ne da bi pri tem vezi med starši in otroki posebej izstopale. Velike družine so bile in so še vedno pogoste na različnih koncih sveta (Musek, 1982).

Te vrste obstajajo že od samih začetkov človekovega kulturnega življenja, nobene od njih pa ne moremo označiti za »primitivnejšo« v razvojnem in kulturnem smislu. Nekoč je bilo popularno mnenje, da so se te oblike šele postopno razvile iz predružinskih oblik skupnosti, danes pa večina antropologov in sociologov zavrača to mnenje.

3.7. VLOGE ZAKONCEV V ZAKONU

Partnerji, ki živijo v zakonski zvezi, imajo različne vloge. Lahko bi trdili, da prihaja v zakonu do neenakosti med spoloma, saj se delo in odgovornost razporejata zelo neenakomerno.

Predmet razprave, ki kaže stopnjo neenakosti:

- a) varstvo otrok
- b) gospodinjsko delo
- c) denar
- d) sprejemanje odločitev
- e) odvisnost
- f) nasilje

a) Ženske ohranjajo prvobitno odgovornost do otrok. Zamenjava vlog je bila ugotovljena le pri majhnem številu gospodinjstev. V družinah z dvojno kariero se ženska ubada s problemi, ki jih povzroča njeno delo, na primer z varstvom otrok.

KRITIKA: Več očetov je prisotnih pri rojstvu svojih otrok in se od tedaj ukvarjajo z njihovim varstvom.

b) Ženske še zmeraj opravljajo večino gospodinjskega dela in najmanj zaželena opravila z najnižjim statusom, npr. čiščenje stranišča. V gospodinjstvih, kjer je moški brezposeln, ženske po navadi ne spodkopavajo tradicionalne vloge moškega s tem, da bi pričakovale pomoč pri gospodinjskem delu. V gospodinjstvu z dvema polno zaposlenima zdravnikoma je ženska opravila večino nakupovanja in vzela bolniško, kadar so bili otroci bolni.

KRITIKA: Moški naredijo več, če je njihova žena zaposlena. Če gre za večje število opravkov, potem naredijo več, čeprav prihaja do specializacije. Pri skupnem številu ur plačanega in neplačanega dela med moškimi in ženskami ni posebne razlike.

c) Skupna blagajna prikriva neenakost in skupna blagajna pod moškim nadzorom krepi moč tistega, ki prinaša denar. Ženske bolj pogosto nadzorujejo denar, kadar živi

družina od podpore; ta svoj položaj bolj izkoriščajo v prid družine kot za lastne potrebe.

KRITIKA: Majhna velikost vzorca pomeni, da reprezentativnost ni zajamčena.

d) V družinah srednjega razreda sprejemajo pomembne odločitve samo moški in določajo tematiko pogovora.

KRITIKA: Ženske niso nujno pasivne žrtve moške moči v intimnih odnosih.

e) Ženske pogosto podpirajo moške pri njihovem delu, so aktivne kot tajnice, vodijo stike z javnostjo ali strankami. Kadar nimajo delovnih stikov, so družbeno odvisne. V družinah z dvojnimi prejemki veljajo ženske službe kot sekundarne glede na službo njihovega partnerja.

KRITIKA: Mnoge ženske aktivno izberejo takšen odnos.

f) Pretepanje žena je podaljšek moške dominacije in nadzora nad žensko in odsev širših družbenih neenakosti.

KRITIKA: To so dejanja peščice motenih posameznikov, ne pa normalen vzorec obnašanja.

(Lawson, Jones in Moores, 2004)

3. 7. 1. Tipi zakonskih zvez

- Prepuščanje toku – pari brez dolgoročnih načrtov;
- Vzdrževanje videza – vsaj eden izmed zakoncev s problemi iz prejšnje zakonske zveze, ki se nadaljujejo;
- Družbeno vzpenjanje – zavestno načrtovanje, pogosto z varčevanjem za nakup hiše;
- Prebijanje – premagovanje finančnih težav, pogosto zaradi brezposelnosti in nenačrtovanih nosečnosti (Lawson, Jones in Moores, 2004).

Kar se ne spreminja, je obsojeno na propad; to drži tudi za ljudi. Rast, spremembe in razvoj so zakonitosti življenja. Sploh v partnerstvu, kjer je vsaj eden udeleženec

vrhunškega športa, je teh sprememb nešteto. Pričakovanje, da bo nekdo vselej ostal enak, izdaja veliko negotovost. Partnerja, ki uživata gotovost skupnega življenja, se lahko le veselita skupnega življenja.

3.8. ZVEZDNIŠTVO

3. 8. 1. Opredelitev zvezdništva

Časopisi in revije obstajajo približno od začetka leta 1800. V odsotnosti radia in televizije so slavo in s tem zvezdništvo razširjali preko publikacij. Iznajdba rotacijskega tiska v letu 1840 in izgradnja žičnih storitev je tako pospešila hitrost prenosa novic, s čimer so bile informacije o dogajanju na voljo že širšemu krogu ljudi. Novice so postale tisto, kar se je zgodilo včeraj in ne teden prej. Nujne novice, reportaže o ljudeh in dogodkih so neposredno zadevale bralca. Avtorji časopisov so imeli že takrat interes, da bi bile informacije zanimive in ažurne ter da bi potešile radovednost bralcev (Postman, 1985, v Cashmore, 2006).

Določeno kakovost slave je mogoče določiti z različnimi načini gledanja sodobne kulture. Podobno kot pojem *individualizem* se je izraz *zvezdništvo* razvil v devetnajstem stoletju. Pri študiji primerov uporabe izraza zvezdništvo je mogoče videti preoblikovanje njegovega smisla iz sorodnosti s pobožnostjo in vero, do nekaterih sodobnih občutkov lažne vrednosti. Obstajata dve strani kapitalizma – zanemarjene vrednosti in precenjene vrednosti (Marshall, 1997).

Zvezdniki so moderni fenomen, ki je nastal iz razvoja in družbene pretočnosti ter kompleksnosti sodobne družbe. Zvezdniki so elita, katerih institucionalna moč je zelo omejena ali celo neobstoječa, vendar pa njihova dejanja in način življenja vzbujajo veliko in včasih celo najvišjo stopnjo interesa. Zvezdniki so med seboj redko ocenjeni na enak način prav zaradi pomanjkanja institucionalne moči. So predmet občudovanja in v nasprotju s tem zavisti; pogosto postanejo osrednji del razsojanja o političnih, gospodarskih in drugih elitah. Zvezdniki so tako ustanovili novo elitno skupnost, ki je postala center za »čenče« in diskusije kompleksnih družb. Zvezdništvo je deloma prehodni pojav, ki določa potrebe splošnih skupnosti; na poti

do te stopnje pa je potrebno velikokrat razpravljati o moralnih vprašanjih – o družini, soseščini, proizvodnji, porabi in podobnem (Albertoni, 1972, v Marshall, 1997).

Najbolj zanimive stvari v kulturi slave so najmanj pomembne. Sem sodijo zvezdniki. In najmanj zanimiva kultura je najmanj pomembna. Tudi sem sodijo zvezdniki. Manj pomembno, vendar veliko bolj zanimivo je naše zanimanje za znane osebnosti, čeprav se njihova življenja nikoli ne križajo z našimi lastnimi in nam njihova sreča ne prinaša prav nič bogastva. Prav zanimive so ekstravagantne vrednosti, ki jih pripisujemo življenju javno znanih oseb. Dejansko število zvezd je lahko zelo omejeno, vendar pa je njihova prepoznavnost zelo široka. Zvezdniki so kakor proizvodi, ki se prodajajo na policah supermarketov, njihov ugled pa je še kako minljiv (Cashmore, 2006).

3. 8. 2. Športne zvezde

Moderna doba športnih zvezd se je začela, ko je leta 1895 William Randolph Hearst ustanovil prvi športni časopisni oddelek skupaj s publikacijo *The New York Times Journal*. Ta ljudska iniciativa je kmalu ustvarila imitacije v številnih nacionalnih nastavitvah in ustvarila pogoje in mehanizem za ustvarjanje oziroma preoblikovanje opaznih športnikov v nacionalno prepoznavne osebnosti – zvezdnike. S tem procesom se je razvilo učinkovito sredstvo za povečanje naklade časopisov (Andrews in Jackson, 2001).

V 20. stoletju je prišlo tudi do velikega razmaha športa nasploh. Podobno kot je glasba spremenila sistematično produkcijo, ki je namenjena profitu, je tudi v športu prišlo do profesionalizacije in komercializacije. Šport in kapital sta postala tesno povezana; klubi, promotorji športnih dogodkov in sponzorji pa se trudijo, da bi ga čim bolj izkoristili. Tako je postal šport nujen za oglaševanje in medije, profesionalni šport pa spodbuja tudi željo po uporabi profesionalne opreme v priložnostnih dejavnostih (Rowe, 1995).

Brez medijev v športu ne bi šlo. Mediji so sploh krivi, da športniki postanejo zvezdniki. Šport in masovni mediji tako živijo v simbiotičnem razmerju. Na eni strani se nahajajo športniki z določenimi dolžnostmi do medijev, na drugi pa so mediji, ki so sposobni

narediti enormne prodaje športnih informacij in jih spraviti v obtok, in iz oglaševanja narediti velik dobiček. To pa prinaša denar obema stranema (McChesney, 1986, v Wenner, 1989).

Športne zvezde si pridobijo svoj zvezdniški status podobno kot velike zvezde modnega sveta, torej zaradi svoje telesne premoči in izjemnih rezultatov, ki jih dosegajo. Na ta način postajajo vzorniki in določajo norme za številne druge populacije. Kot smo že dejali, so mediji tisti, ki športnike preoblikujejo v zvezdnike in jim dajo večjo veljavo, njihova prepoznavnost pa je odvisna tudi od tega, kako priljubljen je v njihovi državi šport, s katerim se ukvarjajo. Na primer: v Združenih državah Amerike izhajajo največji športni zvezdniki iz ameriškega nogometa, baseballa, košarke, v Kanadi iz hokeja; v Sloveniji pa je kot nacionalni šport že dolgo uveljavljeno smučanje, zadnje čase pa se vedno bolj uveljavljajo tudi drugi zimski športi (predvsem tek na smučeh – z njim se ukvarja vedno več Slovencev, saj je cenejši od smučanja. K temu pa so veliko pripomogli tudi uspehi slovenske junakinje Petre Majdič). Da postane določen šport zares priljubljen, so potrebni odmevni rezultati, kar pa ni vedno pravilo. Če bi na primer slovenski metalec kopja dobil medaljo na svetovnem prvenstvu, bi bil ta rezultat manj odmeven, kot bi bila odmevna zmaga nogometašev na svetovnem prvenstvu. Razlog je v tem, da spremlja pri nas nogomet veliko več ljudi, kot pa jih spremlja atletiko.

Uspeh športnika in njegov vzpon med zvezde je po Roweu (1995) odvisen od:

- priljubljenosti oziroma ali je dovolj promoviran s strani medijev,
- infrastrukture športa, torej ali ima primerne prostore, trenerjev (kader),
- zanimivosti za večje sponzorje, ki so sploh pogoj, da se vrhunski šport odvija,
- od prodora športne panoge izven svojih meja (na primer v svet mode, kozmetike, video igrice, prehranjevalne industrije).

Tušak (2000) uporablja za opisovanje slavnih športnikov dva termina – športna »zvezda« in športni »as«.

Izraz *zvezdnik* naj bi predstavljal nadpovprečnega športnika z nadpovprečnimi sposobnostmi, ki predstavljajo magnet za navijače, sponzorje, medije in mladino. Zvezdniki naj bi se pogosto tudi »zvezdniško vedli«, kar pa pomeni, da se obnašajo

egoistično, narcisoidno, so tudi zagledani vase, predvsem pa jim primanjkuje samokritičnosti. Nase nenehno opozarjajo z vrhunskimi dosežki, vendar pa lahko v ključnih trenutkih nihajo prav zaradi slabega odnosa in nesposobnosti soočanja z zvezdniško vlogo. Zaradi svojih »zvezdniških muh« in drugih težav ter zaradi nenehne želje po tem, da so opaženi, pridejo v njihovo senco tudi prijatelji in soigralci, kar pa lahko pripelje do ljubosumja in rušenja dobrega skupinskega ozračja (Tušak, 2000). Sklepamo lahko, da imajo njihovi negativno naravnani odnosi velik vpliv tudi na partnersko življenje.

Športni as pa naj bi bila bistveno bolj pozitivna in zrela osebnost, kar pa ne pomeni, da je tudi privlačen za množice, javnost ali sponzorje, ampak je bolj odgovoren, samodiscipliniran, vztrajen in s trdim delom spodbuja in daje zgled vsem drugim športnikom ali ekipi. Športni as je veliko bolj predvidljiv, nanj pa se javnost in trener v ključnih trenutkih lažje zaneseta kakor na prej opisanega zvezdnika. Slavi in priljubljenosti se ne izogibajo, vendar pa njihovi motivi niso povezani z zvezdništvom. Le malo je športnih asov, ki so karizmatične osebnosti s pozitivnimi lastnostmi zvezdnikov. Javnost o njihovem osebem življenju ve le malo, pozna pa njihove dosežke in uspehe (Tušak, 2000). Takšni športniki imajo lahko tudi precej trdnejše in kvalitetnejše partnerstvo, saj je njihovo osebno življenje pod manjšim pritiskom medijev in s tem javnosti. Če javno ne razkrivajo svojih osebnih zadev, še ne pomeni, da na primer partnerice/partnerja nimajo tako radi; želijo jih le zaščititi in jim s tem prizanesti, kar lahko pomeni manj vdorov v zasebno življenje in s tem trajnejše odnose.

Glavna razlika med športnimi zvezdniki in asi pa je v tem, da lahko pravi as več let kroji svetovni vrh, medtem ko zvezdnik velikokrat že po letu dni »podleže« teži slave (Tušak, 2000).

3. 8. 3. Problem zvezdništva v športu in partnerskih odnosih

Lahko bi se reklo, da družba skoraj zahteva, da obstajajo vodje in heroji, katere predstavljajo slavne osebnosti. Tako obstaja razlika med posamezniki, osebami in peščico osebnosti, ki morajo kljub nagradam, ki jih uživajo, igrati predpisane vloge. Za izvajanje teh funkcij (da bi družbi ugajali), se morajo dati »sploščiti« v tiskane slike

ali elektronske podobe, ki polnijo časopise in revije, reklamne plakate in televizijske ekrane. Medijska industrija junake (zvezdnike) splošči v eno razsežnost; na primer junaki wrestlinga predstavljajo moč, pogum, s čimer pa ti mišični junaki ne predstavljajo sebe, temveč določen tip in o moči ali pogumu širijo različne stereotipe (Roszak, 1979, v Košir in Ranfl, 1996).

V današnjem času vse več ljudi spremlja športne prireditve in s tem je vse večje tudi njihovo znanje o športu. Dejstvo je, da gledalcem ni skorajda nič več skrito in to jim ustvarja zavest in zadovoljstvo. Športniki na ta način izgubljajo anonimnost v vsakdanjem življenju ter prosti čas, saj tudi industrija zabave zaradi lastnega profita posega v njihovo življenje, ne glede na dejanske potrebe ljudi (Petrović in Doupona, 1996).

Tušak (2000) meni, da se večina vrhunskih športnikov želi dvigniti v višave priljubljenosti, pri tem pa se nikakor ne zavedajo, da priljubljenost in slava pogosto nista ravno takšni, kot si ju predstavljajo na začetku, in da imata dva obraza – prvi je bleščeč, drugi pa prinaša veliko slabosti in odgovornosti; večina vrhunskih športnic in športnikov pa temu ni kos.

Nekatere vrhunske športnice in športniki so dandanes že bolj znani od igralcev in glasbenikov in so velike zvezde. Njihove partnerice in partnerji pa so proti lastni volji potegnjeni v vrtinec slave. Tako nimajo nadzora nad svojo podobo, saj jim jo mediji sami zgradijo. Po drugi strani pa občinstva niti ne zanima, kaj so in s čim se ukvarjajo, ampak jih fascinira le to, kar si mislijo o njih, da so. Najhuje pa je dejstvo, da ljudi najbolj privlačijo negativne informacije, katere v javnosti še dolgo odmevajo. V takšnih situacijah so pritiski na športnika ali športnico ter s tem na njihovo partnerico ali partnerja zelo veliki. Namreč: dokler v nekem partnerstvu ni problemov in je vse popolno, za medije in javnost vse skupaj sploh ni zanimivo. Ko pa pride do kriznih trenutkov, škandalov, afer ali prešuštva, vse hitro izbruhne v javnost; videti pa je tudi, da zvezdnikom javnost neuspehe v zasebnem življenju prav privošči.

Zvezdništvo tako dostikrat pripomore k še težjemu prilagajanju v partnerstvu vrhunskih športnic in športnikov, saj kar naenkrat nimajo več zasebnega življenja in miru.

3. 8. 3. 1. Vdor medijev v partnersko življenje: primer Tiger Woods

Tiger Woods je ena najslavnejših osebnosti na svetu. Desetkrat je bil najboljši profesionalni igralec golfa in devetkrat najbolje plačani igralec leta. Nekoč je živel popolno življenje, vse dokler niso v javnost prišle novice o njegovem razuzdanem življenju, kakršnega naj bi živel že več let. Čeprav je bil srečen in je imel čudovito ženo ter dva ubogljiva otroka, se ni mogel upreti skušnjavam drugih žensk. Takšnih žensk naj bi bilo več kot deset. Govoric je bilo ogromno in zakon med Tigrom in ženo Elin Nordegren se je končal. Kljub temu da je bil že trikrat imenovan za športnika leta (imenovala ga je revija Sports Illustrated), da je osvojil 97 zmag na profesionalnih turnirjih, 14 turnirjev velike četverice, podrl kopico rekordov kot najbolje plačani športnik in da naj bi bil kot osebnost zelo močan in samozavesten, ga je razkrita afera tako prizadela in spravila na dno, da se je odločil za športni premor, v katerem si želi spet pridobiti zaupanje svojih najbližjih (Rožman, 2009).

Zakonske težave in neprimerno obnašanje so bili krivi tudi za prekinitev sodelovanja donosnega sponzorja, podjetja Accenture, ter za omejitve sodelovanja s podjetjema Nike in Ea Sports (*Nezvesti Tiger Woods ob donosnega sponzorja, 2009*).

Navedli smo torej primer, kako očem javnosti ne ostane skorajda nič skrito, in prikazali, kako so mediji neusmiljeni pri posredovanju negativnih informacij. To pa za seboj potegne tudi prekinitve sponzorskih pogodb, nezmožnost doseganja dobrih rezultatov, najhujše pa je dejstvo, da sta očrnjena tako športnik kakor njegova partnerica in otroci. Poseg medijev v osebno življenje zvezdnikov predstavlja napore za njihove najbližje.

Slika 1: Tiger Woods in žena Elin Nordegren pred afero (Elin Nordegren and Tiger Woods expecting second child, 2008).

Na sliki 1 lahko vidimo Tigra Woodsa in sedaj nekdanjo ženo Elin, ko sta leta 2008 javnost seznanila z novico, da pričakujeta drugega otroka. V tistem času je Tiger ravno okreval po operaciji kolena in se je lahko povsem posvetil ženi in takrat enoletni hčerki Sam. Tiger je izjavil, da mu je v čast biti oče in prosti čas preživljati prav z otrokom in ženo; to je bilo po tistem, ko je ob poškodbi doživel veliko škodo in razočaranje (Elin Nordegren and Tiger Woods expecting second child, 2008). To so bili torej še srečni časi družine in nakazujejo, kako lahko partnerica in otrok osrečujeta športnika kljub težkim trenutkom, ki so posledica nepričakovane poškodbe, in kako se lahko ob škandalu vse obrne na glavo; očem javnosti namreč ni prav nič prikrito.

Avgusta 2010 je nekdanja Woodsova žena Elin Nordegren spregovorila o boleči izkušnji in povedala, da je vse skupaj občutila, kakor da je »šla skozi pekel« in da je bila ob novici, da jo je mož večkrat prevaral, šokirana, ni mogla verjeti; počutila se je neumno. Najprej se ji je zdelo, kot da se ji je podrl svet; kasneje pa se je ob popolni posvetitvi svojima otrokoma in po soočenju s situacijo počutila vse močnejšo; s tem pa je spet pridobila zaupanje vase in v svoja prepričanja. Povedala je tudi, da je težko, ko misliš, da imaš popolno družinsko življenje, potem pa izveš, da ni tako.

Čeprav ima Elin rada svojo zasebnost, se je odločila, da pove svojo stran zgodbe in priznala je, da se je v kriznih trenutkih zatekla po pomoč tudi k psihoterapevtu. Zanimiva je tudi izjava, da Tigerju kljub vsemu želi vse dobro na osebнем področju in v karieri (K. B., 2010).

3.9. ZDRUŽENJE ŽENA VRHUNSKIH ŠPORTNIKOV IN REVIJA “PROFESSIONAL SPORTS WIVES MAGAZINE”

Združenje žena vrhunskih športnikov (Professional sports wives Association-PSWA) je ameriška neprofitna organizacija, ki združuje žene aktivnih in upokojenih športnikov ter trenerjev različnih športov. S pomočjo lastnikov klubov, sponzorjev, trenerjev in drugih strokovnjakov na področju športa izobražujejo in informirajo žene športnikov, da znajo lažje motivirati moške športnike in jim pomagati pri karieri. Organizacija je bila ustanovljena leta 1984 in je prva dobrodelna organizacija, ki deluje prav v ozadju vrhunškega športa.

Leta 2004 je Združenje žena vrhunskih športnikov začelo izdajati revijo "Professional Sports Wives Magazine", ki je bila sprva namenjena prav partnericam športnikov, ki delujejo kot nekakšni "tahi poslovni partnerji", vratarji, gospodinjski menedžerji ali celo heroji, s pomočjo katerih se vse skupaj sploh odvija. Združenje žena vrhunskih športnikov in revija »Professional Sports Wives magazine« združujeta različne športe, s čimer naj bi sčasoma organizacija in revija postali gonilna sila po vsej državi in tudi zunaj meja. Sedaj je revija "Professional Sports Wives Magazine" namenjena športnikom – tako aktivnim kot upokojenim – ter njihovim partnericam ter športnim združenjem (pridobljeno 17. 09. 2010 iz <http://www.prosportswives.com/pdfs/PSWMMediaKit.pdf.pdf>).

Za uspeh v medijski industriji je potrebno precej predanosti, časa, priprav in trdega dela. Gre za vrsto posla, ki ni vedno prijazen do žena, otrok, drugih ljubljenih in do ostalih družinskih vrednot. In ker so do sedaj prodajali proizvode in storitve neposredno športnikom, žene pa so ignorirali kljub njihovi pomembni vlogi pri športnikovi karieri, je revija "Professional Sports Wives Magazine", ki žene športnikov motivira in izobražuje s članki o temah o samopomoči, ligah, menedžmentu,

informacijah o vladnih agencijah, kot je Zvezni preiskovalni urad (the Federal Bureau of Investigation), ter obvešča člane o prevarah, ki prežijo na športnike in druge znane in premožne ljudi (pridobljeno 17. 09. 2010 iz <http://www.prosportswives.com/pdfs/PSWMMediaKit.pdf.pdf>).

Slika 2: Naslovnica revije »Professional Sports Wives magazine« (pridobljeno 17. 09. 2010 iz <http://www.prosportswives.com/pdfs/PSWMMediaKit.pdf.pdf>).

Na sliki 2 vidimo naslovnico revije »Professional Sports Wives magazine«, na kateri sta igralec basebala Frank Thomas in žena Megan Thomas predstavljena kot predstavnika vrhunskih športnikov s svojimi ženami.

3.10. ŠPORTNICE IN ŠPORTNIKI KOT PARTNERICE IN PARTNERJI

Za večino odraslih posameznikov v obdobju odraslosti je značilno, da vzpostavijo intimne odnose, ki predstavljajo proces spoznavanja najbolj subjektivnih vidikov druge osebe, ki poteka skozi vzajemno izmenjavo osebnih izkušenj (Kimmel, 1990, v Cecić Erpič, 2002).

Socialna opora, ki jo športniku nudijo pomembni drugi ljudje, med njimi predvsem partner, družina in prijatelji, je eden od pomembnih dejavnikov netežavne in optimalne prilagoditve na športno kariero in pošportno življenje (Crook in Robertson, 1995; Murphy, 1995, v Cecić Erpič, 2002). Za obdobje zgodnje odraslosti je značilen razvoj intimnosti in oblikovanja stabilnega partnerskega odnosa. Posameznikovo športno udejstvovanje ni izolirano od drugih področij njegovega življenja (Cecić Erpič, 2002). Torej so družina ali partnerji športnikom v veliko pomoč pri doseganju vrhunskih rezultatov.

V življenju odraslega igra torej partnerstvo pomembno vlogo. Partnerski odnos se ves čas spreminja. Medsebojni odnos se spreminja s trajanjem odnosa in s starostjo obeh partnerjev, dinamiko odnosa pa določajo spremembe in razvojne naloge posameznega starostnega obdobja (Smolk, 1993, v Cecić Erpič, 2002). Oblikovanje partnerstva in razvoj odnosa zahteva od posameznika prilagajanje na različnih življenjskih področjih. Partnerski odnos v zgodnji odraslosti je opredeljen z oblikovanjem družine in socialne afirmacije (Cecić Erpič, 2002).

Lodrant (1987) je v anketni raziskavi ugotovil, da je večina vrhunskih športnic samskih, kar kaže na resen pristop v vrhunskem športu. Pravi, da so za vrhunski rezultat potrebne žrtve in odrekovanja, ki jih športnica – mati le stežka prenese. Za samski način življenja vrhunskih športnic pa je kriva tudi zgodnja selekcija in trdo delo že v obdobju mladosti. Dejstvo, da so ženske poročene in da imajo otroke, ne bi smelo biti ovira v športni aktivnosti, če bi bili urejeni vsi pogoji življenja in dela vrhunskih športnic. Ženske so po porodu v nekaterih panogah celo zmogljivejše in dosegajo tudi svetovne rekorde ter osvajajo olimpijska odličja. Partnerska zveza ne bi smela preprečevati doseganja vrhunskih športnih rezultatov.

Sreča in uspeh naj bi prišla le ob doseganju zastavljenih ciljev, ki so pomembni in so za vsakega posameznika lahko drugačni. To sta dve prvini, ki delujeta usklajeno in

se druga z drugo dopolnjujeta: srečen je tisti, ki je uspešen, uspešen pa je le tisti, ki je srečen (Soče, 2001). Tu lahko še enkrat trdimo, kako pomembno je kvalitetno partnerstvo in v kako trdni povezavi sta uspeh športnic in športnikov ter sreča njih samih pa tudi njihovih partnerjev in partneric.

3.11. PARTNERICE VRHUNSKIH ŠPORTNIKOV

Življenje s športnikom je zahteven proces, kateremu se morata tako športnik, kot njegova žena neprestano prilagajati. Predvsem žene se na vso moč trudijo normalizirati medsebojne odnose in stabilizirati zakonsko zvezo (Ortiz, 2002).

V zakonu, kjer prevladuje kariera, je športni zakon odličen model, s katerim lahko ustvarimo konceptualen pregled zakona, s katerim lahko bolje razumemo žensko moč v družini, kako ravnajo z moževim vplivom službe na družino, in raziščemo, kako ženske obvladujejo stresne poklicne dogodke svojih mož. Ampak kaj dejansko vemo o vpletenih ženskah in moških, o stresu, pritisku in konfliktih v njihovih zakonih? Gotovo vemo zelo veliko o svetovno znanih športnikih. V nasprotju z njimi pa vemo zelo malo o njihovih skoraj nevidnih partnericah. Dejansko vemo zelo malo o tem, kako te ženske doživljajo in obvladujejo stresne poklicne dogodke, ki koristijo karieri njihovih mož. V nekaterih pogledih postanejo mejniki v moževi karieri. Vsekakor vemo zelo malo o ceni, katero plačajo te ženske za kariero svojih mož.

Dejstvo je, da je življenje partneric poklicnih športnikov stresno in težko. Nestalnost moževe kariere je pričakovana, v nekaterih primerih celo dobrodošla, za druge pa je lahko razlog kriznih situacij. Ostre in pospešene spremembe, ki se tipično dogajajo v karierah športnikov, nenadno prenehanje s treniranjem, razni mučni udarci, kot so prekinitve pogodb, nazadovanja v slabšo ligo, prestopanje iz ene ekipe v drugo, prisiljene upokojitve, poškodbe in drugi podobni dogodki, zahtevajo od partneric, da omejijo in uredijo situacijo ter hitro primerno ukrepajo. Takoj, ko se ženske v takšnih situacijah ne znajdejo dobro in so brez moči, so se nezmožne kosati s stresnimi trenutki in odreagirajo neprimerno. Posledice so lahko tragične (Ortiz, 2002).

Ženske so velikokrat same pri opravljanju najrazličnejših družinskih zadev in se pri tem tudi dobro znajdejo. Zapletati se začne šele pri nepredvidljivih zadevah moževe

kariere, ko pride do situacij, katerih same ne morejo več nadzorovati. V običajni zakonski zvezi sta žena in mož odvisna drug od drugega, torej gre za medsebojno odvisnost. Pri zvezi s športnikom pa je moževa kariera na prvem mestu. Športnik se skozi proces treniranja nauči zanašati na svojo samoidentiteto, pozitivna čustva, samoveljavo, moč in finančno zaščito, žena pa se mora naučiti biti odvisna od unikatne zakonske socializacije. Da bi se počutile ljubljene in koristne, se največkrat zanašajo na njegovo odvisnost od nje pri vodenju družinskega življenja, saj se tako lahko posveti le karieri in se sooča s pritiskom napornih treningov in tekem.

Kljub temu prikazu odvisnosti pa ne pomeni, da so žene športnikov podložne ali šibke (Ortiz, 2002).

Ženske, ki se poročijo s športnikom, se hkrati poročijo z njegovo kariero. Če znajo sprejeti to dejstvo, se veliko lažje soočajo s stresnimi dogodki moževe kariere in tako lahko ves čas kontrolirajo njuno zvezo, kljub temu da se velikokrat počutijo zapostavljene. Obsojene so na žrtvovanje za moževo kariero. V primeru, da pride do nekega stresnega dogodka, se možje zatečejo k ženam in pričakujejo, da jim bodo pomagale zatreti jezo, frustracije in nezadovoljstvo. Takšna pomoč predstavlja ženam velik izziv in to ne le ženam poklicnih športnikov, tudi ženam politikov, vojakov, policistov, diplomatov, glasbenikov, igralcev in drugih vplivnih oseb.

Na začetku skupnega življenja s poklicnim športnikom žene mislijo, da bodo imele nadzor nad zakonom, ker so možje polno zaposleni s svojimi karierami in ker jim prepuščajo urejanje družinskih zadev. Zaradi tega postanejo žene organizatorke v družini. Tako skrbijo, da dobijo ljubezen in da imajo družino pod kontrolo. To privede do velike ustrezljivosti žena. Poleg tega se poskušajo držati nekega vzorca družine, s čimer bi njihova družina izpadla bolj običajna, pri tem pa velikokrat upoštevajo želje drugih. Čeprav vedo, da so odgovorne za svoj blagor, se preveč opirajo na druge. Nekaterne se celo ne znajo ločiti od drugih. S tem se začne dogajati, da si žene zamišljajo nekakšne namišljene zveze s svojimi partnerji in podležejo njihovim vplivom. Takrat začnejo težiti k temu, da bi bile še boljše, kot so, in mislijo, da lahko naredijo vsako stvar še bolje, kot so jo naredile, saj naj bi bile tako še bolj ljubljene in zaželene s strani partnerjev (Ortiz, 2002).

Žene poklicnih športnikov naj bi predstavljale nekakšen model popolnih žena, ki ustreza vsakomur. Problem je v tem, da se ne kosajo le s težavami, ki pridejo s športno kariero, temveč z zahtevami biti odlična partnerica in vzornica. Po vseh težavah pa morajo ustrezati še mamam svojega moža, saj se te navadno »vtikajo« v sinovo življenje in se ne morejo sprijazniti, da niso več le one tiste, na katere se sin zanaša. Znano je tudi, da zaradi morebitne menjave kluba oz. zaradi prestopa, žene športnikov težko navezujejo stike in pridobivajo prijatelje/ice. To velja predvsem za žene članov ekipnih športov.

Partnerice športnikov se velikokrat počutijo izdane s strani njegovih ljubljenih v času kriznih trenutkov v športnikovi karieri, ali pa kadar ne dobijo priznanja oz. potrditve, da obvladajo situacijo, da so sposobne upravljati družino, voditi gospodinjstvo ter da so požrtvovalne. Športniki velikokrat ne znajo ceniti dela partneric, saj vse to od njih pričakujejo in ne vidijo, koliko truda vlagajo v vse to. Dejstvo je, da so te njihove sposobnosti v večini primerov razlog, da so se športniki poročili z njimi.

V večini odnosov s športnikom žene čustveno podpirajo svoje partnerje in jih spoštujejo; njihova podpora do žena pa je vsaj v času sezone minimalna in zanemarjajo čustva do njih ter jih ne cenijo več tako kot prej. Takrat pride do situacije, ko se morajo žene znajti in biti močne, posebno zaradi občinstva in novinarjev, ki imajo vpogled v njihovo zvezo. Nekatere se zato trudijo še bolj ustrezati pričakovani vlogi in čakajo, da se bodo spet počutile ljubljene. Najpomembneje pa je, da se v kriznih situacijah znajo sprostiti, slediti toku dogajanja in da so v največji meri prilagodljive. Ves čas morajo nadzorovati in kontrolirati stanje v zakonski zvezi, saj moške v kriznih trenutkih pričakujejo, da jim bodo partnerke sposobne pomagati pri premagovanju stresa. V resnici pa je partnerkam težko, primanjkuje jim kontrole in notranji konflikti so vedno bolj izraženi, to pa privede do čustvenih nesoglasij (Ortiz, 2002).

Presenetljiva je izjava partnerke športnika, ki je sodelovala v raziskavi Ortiza (2002), da jo je ob razpustu lige, v kateri je tekmoval mož, motila njegova prisotnost v času, ko bi drugače moral tekmovali. Njegova prisotnost jo je kar naenkrat začela ovirati. Ni se mogla ukvarjati s stvarmi, s katerimi bi se sicer. Vedno bolj ji je šel na živce in želela si je, da bi bil mož ponovno odsoten. Problem te situacije pa je v tem, da je bil

mož doma in se ni več zanašal na svojo partnerko pri opravljanju družinskih zadev in ni bil več tako odvisen od nje, kot je bil v času treningov in tekem (Ortiz, 2002).

Tako kot je za športnike in njihove žene naporna morebitna odsotnost in s tem čakanje na naslednje srečanje in skupne trenutke, je naporen čas, ko ni urejenih razmer v klubu, ponudb za podpis novih pogodb ali kadar nastopijo poškodbe. Takrat je športnik prisiljen ostati doma, v domačem okolju, namesto da bi nadaljeval v ritmu, katerega je navajen. Problemi nastopijo tudi v primeru, kadar športniki niso vpoklicani v reprezentanco. Takrat se jim porušijo načrti in temu običajno sledi stresno obdobje za športnika. Ob vseh takšnih in podobnih situacijah je vloga žena še posebej pomembna in največkrat celo ključna pri počutju moža; to pa seveda vpliva na njegovo športno kariero.

Pri nepredvidljivih spremembah v karieri se pojavi tudi poklicna negotovost. Spremembe, ki se zgodijo, so stresne in zahtevajo od športnikov veliko mero strpnosti. Takšne spremembe neposredno vplivajo na družinsko življenje športnikov, nepričakovani dogodki pa so vir šibkosti in prispevajo k občutku nemoči. Žene se poskušajo skozi kontrolirano delo »boriti« s preobrti, z namenom, da bi čim hitreje in kar najbolje omilile posledice nezaželenih dogodkov. Velikokrat vse to zahteva davek in žene postanejo napete in negotove, počutijo se tudi izdane in zapuščene (Ortiz, 2002).

Gotovo je ena izmed najtežjih dogodkov za družino športnika menjava ekipe (kluba). Sploh je uničujoče, če gre za nepričakovano menjavo. Športniku samemu lahko to koristi, za ostale člane družine, najbolj za ženo, pa je menjava okolja stresna. Potrebna je menjava okolja, doma in če so v družini otroci, se znajdejo v neprijetni situaciji (Ortiz, 2002). Dogaja se tudi, da je ob menjavi kluba potrebno zapustiti matično državo; takrat pride tudi do sprejemanje nove kulture in kompletne menjave okolja in družbe.

3. 11. 1. Težave v odnosu z vrhunskim športnikom

Kot smo že omenili, so nekateri svetovno znani športniki slavni, kakor so slavni nekateri igralci, politiki, glasbeniki, to pa pripelje do vrste oboževalk in oboževalcev.

Zgodi se, da kar naenkrat nimajo več zasebnega življenja, zanimanje medijev za njihovo osebno življenje je ves čas prisotno. Dogaja se celo, da se takšnim športnikom oboževalke kar same ponujajo, pa naj gre zgolj za prijateljski odnos ali celo za spolne usluge. Po tekmovanjih jih nekatere celo čakajo pred slačilnicami ali garderobami štadionov. Mnoge žene profesionalnih športnikov se morajo tako soočiti z možnostjo moževe nezvestobe, še posebno skozi dolgo trajajočo sezono in med številnimi potovanji, ki spadajo zraven. Od tega, kako se žene soočajo s strahom pred nezvestobo in stresom, je odvisna kvaliteta partnerskega odnosa in motivacija za skupno življenje.

Doma in posebno na poti se ti športniki dolgočasijo in se soočajo s pritiski, pripadnostjo skupini, z občutkom lastne pomembnosti in z razpoložljivostjo za mnoge ženske, ki se ne morejo upreti postavnim in privlačim športnikom (Ortiz, 2001).

Ameriški sociolog Ortiz (2001) meni, da gre za »fast food« spolno mentaliteto profesionalnih športnikov.

Ženske, ki se poročajo samo zaradi statusa (slave in denarja) oziroma zato, ker je mož športnik, so verjetno bolj razumevajoče glede moževih afer. To je verjetno zaradi strahu pred izgubo finančne varnosti in premožnega načina življenja. Takšne ženske imajo zelo nizko samopodobo (Ortiz, 2001).

Ortiz (2001) je ugotovil, da obstajajo razlike med ženami, ki so že dalj časa poročene, in tistimi, ki so se s športnikom šele poročile. Slednje sploh ne vedo, v kaj se spuščajo, in pogosto se morajo veliko naučiti od izkušenejših žena. Tako je po eni strani žena v petnajstletnem zakonu z igralcem bejzbola zelo utrjena, saj je šla skozi mnoge težke situacije, po drugi strani pa žena, ki se je poročila, preden je mož postal vrhunski športnik, ne tolerira moževe odsotnosti, sploh pa ne afer. Mnoge pa so se žal prisiljene soočati z zakončevo nezvestobo.

Kadar ženska ugotovi, da je bila prevarana, se mora odločiti, ali se bo s situacijo soočila ali pa naredila zakonu konec. Ortiz (2001) meni, da so te žene čustveno neverjetno močne. Če ne vedo, kakšno je življenje oziroma kaj jih čaka, se tega hitro naučijo. Iz izkušenj se naučijo, kako upravljati s stresom, ki spada zraven. Strategije upravljanja s stresom se menjajo z možnostjo zakončeve nezvestobe, čeprav do le-te ne bi smelo prihajati.

Ženske se torej različno soočajo s težavami in poglobljajo v partnersko nezvestobo. Tako nekatere iščejo znake nezvestobe, druge pa možnost nezvestobe zanikajo in se skrivajo pred resnico. Gre za različne strategije soočanja z isto vrsto strahu. Obstaja kultura prešuštva, ki je s strani menedžerjev in trenerjev prezrta, sooigralci pa športnike pogosto spodbujajo k nezvestobi, češ, da je žene potrebno zatirati (Ortiz, 2001).

Športniki preživijo s športno ekipo (treningi, delo, potovanja in tekmovanja) veliko več časa, kot jih preživijo s svojimi ženami in otroci, in so tako mnogi od njih s sotekmovalci bolj povezani. Vseeno pa postanejo žene podporni sistem, brez katerega mnogi moški ne bi mogli živeti tako kvalitetno.

Družba ljubi svoje športne heroje. Tako kot naredi družba slavne druge osebnosti, je tudi za športnike le-ta tista, ki jih spravlja v središče pozornosti. In prav tako kot jih spravi na vrh, jih lahko že naslednji trenutek spravi na dno, partnerice pa so tiste, ki gredo skozi vse in ves čas preživljajo vzpone in padce svojih partnerjev (Ortiz, 2001). Tega bi se morali športniki še kako zavedati, sploh takrat, ko se »nagibajo« k varanju.

3. 11. 2. Partnerice nekaterih naših športnikov o partnerskih odnosih s športnikom ter izjave naših košarkarjev

3. 11. 2. 1. Kako je biti partnerica športnika

Anja Šrot, partnerica deskarja na snegu Roka Marguča, pravi, da ji ugaja, da je njen fant profesionalni športnik, saj je tudi sama navdušena športnica in tako vedno najdeta temo za pogovor. Ker pa je tudi sama zelo zaposlena, se morata z Rokom prilagajati drug drugemu in usklajevati urnike (Peroci, 2009).

Tina Žnidaršič, partnerica plavalca Matjaža Markiča, si je vedno želela partnerja, ki ima rad športni način življenja. Meni, da je lepo biti v zvezi športnikom, so pa potrebna tudi odrekanja in kompromisi. Preden sta se spoznala, ni bila najboljša plavalka, sedaj pa po Matjaževi zaslugi dobra plava vse plavalne sloge. Tina je tudi Matjaževa navdušena navijačica in ga spremlja na vseh večjih tekmovanjih.

Spodbujala ga je tudi na svetovnem prvenstvu v Melbournu in na olimpijskih igrah v Pekingu (Peroci, 2009).

Urša Blatnik, partnerica rokometaša Ognjena Backoviča, se je marsičemu odrekla in tako spremljala partnerja v tujini. Sprejela je drugačen način življenja in podrejanje ritmu rokometu. Z Ognjenom izkoristita vsak prosti čas, meni pa tudi, da bi z nekom, ki ne mara športa, težko shajala (Peroci, 2009).

Maja Bedalov, partnerica jadrarca Vasilija Žbogarja, pravi, da bi ji bilo težje v vlogi športnikovega dekleta, če se ne bi na šport spoznala že od prej. Meni, da je »to predvsem drug način življenja, kjer je resnično potrebno zaupanje« in da »je potrebno razumeti, da šport zahteva odrekanja, katera moraš biti pripravljen sprejeti, če seveda želiš, da ljubezen uspe.« Maja je imela jadranje že od nekdaj rada, manjših lokalnih regat se je celo udeleževala z družino in njihovo jadrnico. Na Fakulteti za pomorstvo so imeli predmet *Jadranje in morske veščine*, kjer pa se je o jadrnanju naučila še veliko več. Tudi sama je bila športnica in je od nekdaj verjela, da bo nekoč živela s športnikom. Tudi ona spremlja partnerja na pripravah in na tekmovanjih, kjer mu stoji ob strani, čeprav sprva ni razumela, da je prišel Vasilij v tuje kraje trenirat, ne pa z njo hodit naokoli in spoznavat kulturo ali pa si ogledovat znamenitosti. Ko je bolje spoznala njegov ritem življenja in koliko mu jadrnanje dejansko pomeni, je postalo veliko lažje (Peroci, 2009).

Mojca Rode, partnerica telovadca Mitje Petkovška, si tudi ne predstavlja, da bi bila s partnerjem, ki ni športnik. Ker je tudi sama športnica, meni, da dobro razume, kako je, če si utrujen in se ti ne da nič drugega kot ležati. Ker razumeta drug drugega, se vzajemno spodbujata in podpirata. Mitji je najbolj stala ob strani, ko je hodil na terapije zaradi poškodbe, večkrat pa ga tudi spomni, kako uspešen je in kaj vse je v karieri že dosegel. Vesela je, da gimnastika ne zahteva daljših pripravljalnih obdobij v tujini in da Mitja potuje le na tekmovanja (kamor ga največkrat spremlja tudi sama), potem pa se po rutiniranem urniku doma pripravlja na tekmovanja (Peroci, 2009).

Melisa Mulalič, partnerica nogometaša Zlatka Dediča, pravi, da jo je nogomet že od nekdaj navduševal. Že kmalu po zaroki se je preselila v Italijo, kjer je Zlatko takrat igral, in pustila svoje delo in kariero; že prej pa sta uspešno usklajevala urnike, dostikrat je vzela kar dopust in koristila proste dneve, da sta lahko bila skupaj. Kadar

Zlatko odpotuje za dalj časa, obišče svoje bližnje v Sloveniji, drugače pa se druží s partnericami njegovih soigralcev (Peroci, 2009).

3. 11.2. 2. Naši košarkarji o partnerskih odnosih

Primož Brezec priznava, da se mora ženska vrhunškega športnika ves čas prilagajati njegovemu tempu življenja. "Vendar če je ljubezen, se da vse," je prepričan košarkar. Ko je igral v Ligi NBA, se je z njim v Ameriko preselila vsa družina. Meni tudi, da ne ve kako bi brez svojih najbližjih, ter da bi njihova odsotnost lahko vplivala na njegov uspeh (Verovnik, 2009).

Goran Dragić, ki tudi igra v ligi NBA pa se je sprijaznil z ljubeznijo na daljavo. "Maja zaradi študijskih obveznosti ostaja v Sloveniji, vendar me, kadar le ima čas, obišče, in takrat nama je zelo lepo." Dragić se zaveda, da njegovi partnerici ni lahko, je pa zadovoljen, da ga podpira in ga razume (Verovnik, 2009).

Po mnenju Uroša Slokarja je zasebno življenje vrhunškega športnika profesionalno. "Enostavno ni podobno tistemu, ki ga živijo drugi. Z družino ne moreš biti ves čas skupaj. Tvoje življenje se vrti okoli športa. Prav zaradi tega ni tako enostavno najti partnerja, ki to razume in tolerira" (Verovnik, 2009).

Jaka Lakovič si je izbral partnerico, ki naj bi ga kar najbolj razumela, saj je tudi sama športnica. "Razumeva drug drugega. Morda toliko bolj, ker sva oba zaljubljena v košarko in veva, kakšno je življenje vrhunškega športnika," meni Lakovič (Verovnik, 2009).

Erazem Lorbek pravi, da je disciplina tista, ki športnikom pomaga uskladiti športno življenje z zasebnim. Pomembno je tudi dobro razporejanje časa, kar pa ni dovolj, če te ljubljena oseba ne razume in podpira. Včasih se je potrebno čemu tudi odreči. Sam tudi meni, da so zanj in za njegove najbolj stresne selitve. "Komaj se navadiš na eno mesto, že greš drugam. To ni enostavno. Ves čas se je treba prilagajati" (Verovnik, 2009).

Nekdanji selektor slovenske košarkarske reprezentance Jure Zdovc in nekdanji košarkar pravi: "Družina je za športnika pomemben člen. Je pika na i k popolnemu

uspehu. Zame je bila in je. Žena in otroci so me spremljali povsod, kjer sem igral. Vsekakor selitve niso bile prijetne za nikogar. Vendar smo imeli drug drugega. In to šteje. Res pa je, da se mora življenjska sopotnica vrhunškega športnika navaditi na poseben način življenja" (Verovnik, 2009).

3. 11. 3. Vloga partnerice športnika (lastne izkušnje)

Kot žena poklicnega športnika lahko pritrdim, da je v takšnem zakonu veliko odrekovanja, sploh pa ni vedno lahko, saj se mož ukvarja z zimskim športom, kar pomeni, da ima dolgo pripravljalno obdobje in je veliko zdoma. Tudi ko se začnejo tekmovanja, je odsoten po več tednov skupaj.

Že preden je postala najina partnerska zveza resnejša, sva se pogovarjala, ali ima zveza z osebo, ki je skorajda ni doma, smisel in kako naj bi takšno partnerstvo izpadlo. Ker pa so bila čustva in kasneje navezanost premočna, sva spoznala, da za naju to, da bova eden od drugega velikokrat oddaljena in se tako ne bova videla, ne predstavlja ovire, da ne bi mogla biti par.

Dejstvo je, da se je potrebno v takšni zvezi zelo veliko pogovarjati in si dajati nasvete, tudi preko telefonskih klicev ter drugih internetno-komunikacijskih omrežij oziroma programov (kot so na primer Skype, Windows messenger, Facebook ...).

Mož je za treniranje zelo motiviran, vendar ima tudi slabe dneve, ko za trenutek pomisli, če se sploh še izplača vztrajati. Takrat ga poskušam spodbujati in čeprav ga na primer nisem videla že nekaj časa in mi je hudo brez njega, ga spodbujam, kolikor morem in mu prizanašam s svojimi problemi.

Rada obiskujem tekmovanja in navijam zanj. Mislim, da ga to še dodatno motivira in mu pomaga pri naporu v smučini.

Slika 3: SP v biatlonu, Hochfilzen 2009 (osebni arhiv).

Na sliki 3 sem na prizorišču svetovnega pokala v biatlonu v avstrijskem Hochfilznu, kjer navijam za svojega moža in za ostale slovenske biatlonce ter hkrati najine dobre prijatelje. Večina biatlonskih prizorišč se odvija v neposredni bližini smučišč, tako da obisk tekmovanj največkrat združim s smučanjem, saj sem sama že od nekdaj navdušena smučarka in tudi nekdanja tekmovalka v alpskem smučanju. Ker sem navdušena ljubiteljica zimskih športov, lažje razumem moža ter ga kar se da spodbujam pri športni karieri.

Vesela sem, kadar mu lahko pomagam, pa če je to pri treningu ali samo pri boljšem počutju in ga npr. zmasiram.

Ko sva izvedela, da bova dobila otroka, so me vsi spraševali, kako bom zmogla skrbeti za dojenčka, ker je mož toliko odsoten. A nikakor ne bi hotela, da bi moral končati kariero zaradi mene, čeprav bi bilo težko. Marsikdo mu je celo svetoval, naj preneha s treniranjem in počne kaj drugega, vendar sem temu močno nasprtovala, saj ga močno podpiram in sem ponosna nanj, kajti malo je takšnih, ki upajo, da jim bo uspelo kljub stalnim poškodbam in trpljenju, in še vedno vztrajajo.

Podpiram ga in ga vedno bom, saj nisem njegova žena zato, da bi mu očitala, ker je premalo doma. Vse se zmore, če se le hoče. Takšno partnerstvo nas naredi samo še močnejše in če znamo v njem uživati, je lahko še kako trdno in kvalitetno. In prav na podlagi trdnega partnerstva sva se lahko kljub moževemu nadaljevanju športne kariere odločila za povečanje družine in dobila še enega otroka. To pa vsekakor prispeva k dodatni motivaciji za prestajanje naporov, ki so del športa.

3.12. PARTNERJI VRHUNSKIH ŠPORTNIC

Ženske imajo glede dela in življenjskega stila različne prioritete (Ule in Kuhar, 2003):

- Približno 20 odstotkov žensk živi zgolj družinsko življenje, njihova glavna prioriteta pa so otroci. Te ženske so raje doma, kot da bi šle v službo.
- Približno 60 odstotkov žensk se trudi združevati plačano delo in družino. Te si želijo delati, vendar niso predane zgolj delovni karieri.
- Približno 20 odstotkov žensk pa je predano delu in ustreznim dejavnostim. V tej kategoriji je največ žensk brez otrok, njihova poglobljena življenjska prioriteta pa je služba.

Predvsem v preteklosti je veljalo, da so se ženske bolj odpovedovale lastnim potrebam kot moški. Šele po letu 1950 je bilo odpovedovanja lastnim potrebam pri ženskah manj, zlasti je bilo manj odpovedi poklicni izobrazbi in zaposlitvi. Vendar so se nekatere ženske mlajših generacij pri razreševanju družinskih problemov pripravljene odpovedati lastnim potrebam zaradi drugih ljudi – enako kot ženske starejših generacij (Lehr in Thomae, 1992, v Nastran, U., 1993).

Ženske dajo v današnjem času vse več na kariero in s tem kvalitetno zaposlitev. To je pripeljalo do novega pojmovanja očetovstva in je v postmodernosti definirano predvsem z večjo vpletenostjo očetov v razmerja z otroki. Sodobni očetje želijo bolj skrbeti za otroke in tako vstopajo tudi v tesnejša razmerja z njimi, kot so vstopali njihovi očetje. Pripravljene so povečati svojo participacijo, saj prevzemajo najrazličnejša opravila in skrb (Hochschild, 1997, v Švab, 2001).

Novo očetovstvo pa vsaj v kontekstu participacije pri skrbi za otroke še zdaleč ni enotno. Nekateri očetje imajo pri vzgoji otrok še vedno precej manjši delež kakor njihove partnerice, medtem ko je ta delež pri partnerjih vrhunskih športnic zelo velik. Gre za obrnjeno vlogo, kakor jo imajo pri vzgoji otrok partnerice vrhunskih športnikov, ta vloga pa je ključna pri nadaljnji karieri vrhunskih športnic – kljub materinstvu. Tega pa so sposobne le nekatere ženske, tiste, ki so psihično dovolj močne, so zelo motivirane in imajo neskončno voljo za nadaljevanje kariere; brez podpore partnerjev pa v tem primeru nikakor ne bi šlo.

Gre torej za peščico športnic, ki v športu vztrajajo kljub materinstvu, saj le-to ob dobrih pogojih za skrb otroka ne bi smelo biti ovira. Že veliko žensk je po rojstvu otroka doseglo vrhunske rezultate, nekatere so osvojile celo medalje na svetovnih prvenstvih, olimpijskih igrah ali drugih večjih tekmovanjih (na primer slovaška biatlonka Anastazia Kuzmina, švedska biatlonka Anna Carin Olofsson Zidek, estonska smučarska tekačica Kristina Šmigun Vähi, belgijska tenisačica Kim Clijsters ...).

Dejstva o profesionalnih športnicah, ki so mame, nam kažejo ne le na enakost norm med spoloma, temveč tudi, da ženskam ni potrebno žrtvovati svoje lastne identitete v celoti. Vlogi "mame" in "športnice" se tako med seboj nikakor ne izključujeta.

Slika 4: Domen Likozar s hčerko Mašo, mož biatlonke Tadeje Brankovič – Likozar;
(SP Pokljuka, 2009, osebni arhiv).

Na sliki 4 vidimo Domna Likozarja s hčerko Mašo. Domen je moški, ki prevzema večji del skrbi za otroka, saj je Mašina mama zelo zaposlena s treningi in biatlonskimi tekmovanji. Domen ženo Tadejo velikokrat spremlja na treningih in tekmovanjih in v času Tadejine odsotnosti nadomešča vlogo, ki stereotipno velja za žensko.

Športnice in športniki imajo v življenju jasno zastavljene cilje. Ne le kakšne športne rezultate želijo doseči, temveč tudi, kako naj bi živeli, in kar je zelo pomembno, kdo jih bo pri športnih dosežkih spremljal in spodbujal. Znano je, da dajo športniki pri izbiri partneric velik poudarek njihovemu zunanjemu izgledu. Veliko športnikov ima tako za življenjske sopotnice svetovno znane manekenke ali igralke (na primer nogometaš Christiano Ronaldo rusko manekenko Irino Šajk, košarkar Tony Parker igralko Evo Longorio). Tudi športnice si izbirajo partnerje na visokem nivoju; velikokrat se zgodi, da sta partnerja prav športnica in športnik (na primer gimnastičar Mitja Petkovšek in ritmična gimnastičarka Mojca Rode, nogometaš Aleksandar Rodič in Snežana Rodič, slovenski košarkar Saša Vujačić in ruska teniška igralka Maria Sharapova). Dosti športnic se čustveno naveže na svoje trenerje, saj so prav oni tisti, ki najbolje

razumejo njihov način življenja; odrekanja, vzpone in padce. Z njimi preživijo največ časa (švedska biatlonka Anna Carin Olofsson Zidek in mož trener Tom Zidek, ameriška alpska smučarka Lindsey Vonn in mož trener Thomas Vonn).

Slika 5: Alpska smučarka Lindsey Vonn in mož trener Thomas Vonn (Thomas Vonn Pictures and Bio, 2010).

Na sliki 5 vidimo eno najuspešnejših alpskih smučark vseh časov z možem Thomasom Vonnom. Lindsey je večkrat izjavila, da je Thomas postal njen največji zaveznik in pomočnik tudi pri smučarski karieri. Lindsey je primer smučarke, ki se je čustveno navezala prav na svojega trenerja.

3. 13. KOMUNIKACIJA MED PARTNERJEMA

Komunikacija (izmenjava informacij v procesu interakcije) je za dober odnos med partnerjema ključnega pomena in je nedvomno osrednja tema raziskovanja partnerstva in družine. Komunikacije nosijo breme izdelave pravil, oblikovanja vlog, ustvarjanja relativno trajne strukture in določanja pogojev za spreminjanje. V današnjem času brez komunikacije sploh ne gre več. Moški in ženska, mož in žena, starši in otroci morajo ves čas raziskovati možnosti za kvalitetno skupno življenje in

se dogovarjati ter ustvarjati nove možnosti. Ne gre zgolj za posredovanje, gre za prepoznavanje in oblikovanje odnosov in raziskovanje »labirinta komunikacij« in obvladanje njegovih pravil. Komunikacija v družini ima dve navidezno nasprotujoči si funkciji. S komunikacijo se dogaja individualizacija oziroma razmejevanje posameznika, hkrati pa integracija in ustvarjanje celote. Partnerstvo in družina pa potrebujeta oboje – osveščenost o razmejenosti skupaj z osveščenostjo o celoti, katere del je posameznik ali sporočilo. Vse, o čemer je v družini mogoče komunicirati, je vedno zgolj izolirana resnica, ki pa jo je mogoče razumeti kot del celote le znotraj celote. Simbolična komunikacija človeka omogoča, da ustvari neskončno raznolikost notranjih svetov, ki se po želji razlikujejo od sveta, v katerem živimo. Digitalna komunikacija omogoča, da simbol nima več nobene zveze s tem, kar simbolizira. Zgodi se, da imamo pri takšni vrsti komunikacije možnost prevare, samoprevare, možnost, da vlečemo »poteze«, ki nam ohranjajo varnost lastnega notranjega sveta. Človek lahko tako ustvari notranji svet simbolov in na neki stopnji razvoja vztraja pri tem. Tako lahko komunikacija v družini izredno kompleksno služi temu, da to, kar se reče, ne nasprotuje preveč očitno notranjemu svetu posameznika. Temu sledi še običajno neverbalni, čustveni pritisk na to, da se ta razkorak ne zazna in ne komentira. Alternativa je ustvarjena možnost, da se verbalne in neverbalne, digitalne in analogne komunikacije vedno znova raziskujejo kot del celote, ki ga tvorijo (Čačinovič, V., 1998).

Medsebojno sporazumevanje je obojesmeren proces, ki vključuje sprejemanje in razumevanje sporočil drugih, ter ustrezno odzivanje nanje. Boljše je naše sporazumevanje z drugimi, lažje se vključujemo v posamezne skupine. Ne izražamo pa se le z besedo in govorom, temveč še bolj z nebesednimi sporočili: z mimiko obraza, s pogledom, tonom glasu, kretnjo in z gibanjem. Ustrezno komunikacijo (jasno, razumljivo in neposredno) je mogoče opisati z naslednjimi osnovnimi pravili (Tomori, 1994):

- govor v prvi osebi in neposredno naslavljanje sporočil na tistega, ki so mu sporočila namenjena,
- razumljiv, odprt in enoznačen način izražanja čustev, misli in stališč,
- občutljivo in dejavno sprejemanje sporočil in izrazov partnerja,

- upoštevanje, spoštovanje in dopuščanje izrazov čustev, misli in stališč drugega,
- izražanje le svojih lastnih mnenj in čustev, brez podtikanja čustev in misli drugemu,
- uporabljanje imen, ne pa nedoločenih oznak za partnerja,
- strpno dogovarjanje,
- izogibanje ugotavljanju »kdo ima prav« in motivu »kdo bo koga«.

Ista avtorica (Tomori, 1994) meni, da je pri vsakem medsebojnem razmerju cela vrsta stvari tako ali drugače pomembnih za oba partnerja. Neposredno in skupno dogovarjanje naj bi preprečilo nesporazume in nepoučenost ter omogočilo, da bi vsakdo uskladil svoj delež sodelovanja z drugim.

3. 13. 1. Svetovni splet in sodobna komunikacija

Svetovni splet je globalno omrežje omrežij, ki povezuje na milijone uporabnikov po vsem svetu prek številnih računalniških omrežij z uporabo preprostega standarda, podobnega reševanju sistema in komunikacijskega protokola, ki se imenuje TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol). To vključuje zvezne mreže, regionalna omrežja, izobraževalna in nekatera tuja omrežja. Povezave med različnimi omrežji se imenujejo "vrata" in služijo za prenos elektronskih podatkov po vsem svetu (Pridobljeno 10. 2. 2010, iz <http://www.wdvl.com/Internet/About.html>).

Začetki svetovnega spleta segajo v leto 1969, ko je ameriško obrambno ministrstvo agencijo Research Project Agency pooblastilo, da vzpostavi ogromno vojaško računalniško omrežje ARPANET. Tako so naredili sistem TCP/IP, ki je omogočal prost pretok podatkov po vojaškem omrežju. V zgodnjih osemdesetih se je ameriška vojska ločila od omrežja ARPANET, »ostanek« pa je kmalu postal znan kot Internet. Kmalu so se številne organizacije pridružile internetu ter povezale svoja omrežja s sistemom (Cooper, 1997). V zadnjih letih se je svetovni splet močno spremenil in se razširil na ogromno uporabnikov po celem svetu.

Svetovni splet predstavlja, za razliko od drugih medijev, nov kolektivni duševni prostor. Bistveno je zagotoviti, da vse družbe pridobijo priložnost za združitev svojih

obstoječih svetov z novo tehnologijo, in postanejo del razširjenega sveta, ki vključuje na novo postavljen virtualni svet, saj so tako lahko države, regije, mesta, vasi in posamezniki zmožni delati in se združevati v globalne mrežne skupnosti, ki temeljijo na skupnih interesih, s hitrostjo in stopnjo vključenosti, kakršna prej ni bila mogoča (Maxwell, 2000).

Svetovni splet nam torej omogoča pošiljanje sporočil po elektronski pošti, terminalski dostop do oddaljenih računalnikov, prenašanje datotek, dostop do strežnikov, sodelovanje v diskusijskih skupinah in komuniciranje v »živo« z osebami po svetu (Celija, D., 2000).

Prav komuniciranje preko svetovnega spleta in dostopnost do primernih komunikacijskih programov je tisto, kar ima v partnerstvu vrhunskih športnikov veliko vlogo. Zaradi tekmovanj, pripravljalnih obdobj, igranja v tujih klubih in s tem nastanitve, ki so oddaljene od partnerjev, ter drugih obveznosti so namreč športnice in športniki nemalokrat fizično oddaljeni od svojih partnerjev in partneric, kar pa lahko pripelje do otežene komunikacije med partnerjema, s tem pa tudi do drugih težav (na primer pomanjkanja navezanosti na partnerja – odtujevanje).

Že prej smo omenili, kako pomembna je komunikacija za dobro partnersko razmerje. Zato si morajo partnerji ves čas prizadevati, tudi kadar fizični kontakt ni mogoč, da ohranjajo stike in si izmenjujejo pomembne informacije, v tem primeru preko spletnega omrežja. Včasih je komunikacija dveh oddaljenih partnerjev potekala preko telefonskih omrežij, kasneje preko mobilnih telefonov (takšnega komuniciranja se poslužujejo še danes), kar pa je (bilo) lahko v določenih primerih precej drago, sploh kadar je (bila) razdalja med partnerjema zelo velika. To je še en razlog za komuniciranje preko svetovnega spleta; poleg tega pa se je tehnologija že tako razvila, da poteka dandanes komunikacija tudi preko spletnih kamer, kar pomeni, da se lahko partnerja tudi vidita (ne samo slišita), kar njuno razmerje trdno povezuje tudi v času daljših obdobj, ko sta športnica ali športnik odsotna. Takšen način najsodobnejše komunikacije pa je zelo pomemben tudi v primeru, ko imata športnica ali športnik otroka in bi bila lahko od njega čisto odmaknjena, spletno komuniciranje s pomočjo kamer pa pripomore k temu, da športniki in športnice ne zamudijo odraščanja otrok v tolikšni meri, kot bi ga lahko zamudili sicer (še vedno pa se

velikokrat zgodi, da zamudijo pomemben dogodek v odraščanju svojih otrok, na primer, ko otrok reče prvo besedo, shodi, se prvič polula v »kahlico« ...). Pri pomembnih situacijah v odraščanju otrok pa imajo ključno vlogo tudi partnerji in partnerice, od katerih je odvisno, kako bodo znali športnici ali športniku prikazati in opisati najrazličnejše situacije. Dejstvo je, da sta pri vzgoji otrok pomembna oba partnerja, kar je pa še dodaten razlog, da morajo športnice ali športniki in njihovi partnerji oziroma partnerice izkoristiti vse trenutke in načine, se veliko pogovarjati in se tudi posvetovati, kako bi v določenih primerih reagirali. Vse skupaj pa zahteva veliko energije obeh partnerjev, najpomembnejše pa je, da sta partnerja kar se da odprta, odkrita in poštena.

3. 13. 1. 1. Uporaba sodobne tehnologije kot pomoč pri komunikaciji - lastne izkušnje

Kadar je mož odsoten zaradi priprav ali tekem, v večini uporabljava spletno komuniciranje preko programov Windows Live Messenger in Skype, ki omogočata tudi uporabo spletnih kamer. Kadar je mož v tujini, skorajda ne uporabljava mobilnih telefonov, saj meniva, da je veliko bolje, da se tudi vidiva in ne samo slišiva; takšno komuniciranje pa je tudi brezplačno. To, da se lahko vidiva kljub temu, da moža ni doma, oziroma je v tujini, je vsekakor velik plus. Zelo je pomembno, da se čim več pogovarjava, tudi o vsakdanjih in banalnih stvareh, saj nama daje to občutek povezanosti; v nasprotnem primeru pa bi lahko prišlo do krize zaradi odsotnosti, domotožja partnerja, zamrtja čustev ...

Se pa včasih zgodi, da je takšno komuniciranje vseeno naporno. Na primer: mož bi rad komuniciral z otrokom, ta pa ni pripravljen biti pred računalniškim ekranom; včasih se zgodi, da so zveze nekoliko slabše, kar povzroči nezadovoljstvo obeh, to pa lahko privede do konfliktnih situacij, sploh kadar je nekdo izmed naju slabše volje. Zgodi se tudi, da se z otrokoma ravno odpravljamo od doma, mož pa ima čas prav v tistem trenutku. Včasih si moramo doma zaradi morebitne časovne razlike prilagajati celoten urnik in biti prisotni pri računalniku točno ob določenih trenutkih, saj lažje prilagajam urnik jaz kakor mož, ki ima treninge in tekme ob že vnaprej določenih urah.

Mož mora biti za kvalitetno izvedene treninge in tekmovanja ves čas dobro motiviran in kar se da sproščen. Tega se zavedam tudi sama. Njegovo počutje je dostikrat odvisno od mojega počutja in počutja otroka, zato je pomembno, kako bom v določenih situacijah reagirala, kako bom reagirala ob morebitnem neuspehu in kako mu bom v kriznih trenutkih znala stati ob strani. V takšnih trenutkih je prav moja vloga ključnega pomena, čeprav se športniki radi zaprejo vase in prav tako moj mož. Včasih je bolje odklopiti lastne težave, saj s pritoževanjem nisi nikomur v pomoč.

3. 14. KONEC ŠPORTNE KARIERE IN UPAD SLAVE – STRESNI TRENUTKI ZA PARTNERJE

Športna kariera ni večna. Lahko pride do prisilne »upokojitve« športnika ali pa do določene starosti, pri kateri športnik ali športnica po lastni volji prekine dolgoletno ukvarjanje s športom.

Kar naenkrat se v življenju športnice ali športnika in njegovih partnerjev oziroma partneric marsikaj spremeni. Prej aktivna športnica ali športnik ima vse več časa, nima obveznosti, lahko ji/mu postaja dolgčas in če nima nobene izobrazbe, da bi se lahko zaposlil in nadaljeval svojo kariero nekje drugje, na drugem področju, se lahko njuno partnerstvo/zakon počasi začne krhati. Takrat mora biti partner/partnerica odločna in mora moža/partnerja oz. ženo/partnerico usmerjati ter mu/ji svetovati pri nadaljnjih odločitvah.

Drug problem za nekatere pri koncu kariere športnic in športnikov je, da kar naenkrat niso deležni pozornosti s strani medijev in občinstva. To velja predvsem za partnerice športnikov in partnerje športnic, katerim sta slava in pozornost ugajali.

Posamezniki lahko pridejo do vrha slave, ki pa lahko zelo hitro mine ali pa ostanejo slavni še dolgo časa. Tudi če so slavni več let, začne sčasoma njihova slava upadati. Da bi zvezdniki preprečili padec svoje kariere, morajo prepoznati in razumeti dejavnike, ki ga povzročajo, ter si tako zagotoviti pravočasno in pravilno ukrepanje (Rein, 1990).

3. 14. 1. Pogosti vzroki za upad slave

- Pomanjkanje zmožnosti prilagoditve pomeni, da zvezdnik ne sledi trendom, novim potrebam ali izzivom iz okolja in se skladno z njimi ne spreminja. Povozi ga čas, kot pravimo. V tenisu so bili tradicionalni igralci, ki so igrali z osnovne črte, izrinjeni s prihodom agresivnih igralcev z močnim začetnim servisom in aktivno igro na mreži (Rein, 1990).
- Zmanjšana sposobnost delovanja je pogosto razlog upada slave tam, kjer je za uspehe pomembna izredna fizična pripravljenost. Tak primer so postarani športniki, ki ne morejo dosegati najboljših rezultatov, ali postarani plesalci, ki izgubijo gibčnost in vzdržljivost (Rein 1990).
- Slabi nastopi, ki ne zadovoljijo pričakovanj občinstva, sprožijo še hitrejši upad zvezdnikove slave (Rein, 1990). To je najbolj opazno pri športnikih, ki so dosegali vrhunske rezultate (nogometaš Diego Maradona, smučar Jure Košir, biatlonka Andreja Koblar ...) in se potem niso umaknili, ampak nizali slabe rezultate.
- Samouničenje je pogubno dejanje nekaterih, ki ne morejo drugače prebroditi svojih kriz, kot da se predajajo opojnim substancam (Rein, 1990). Takih ni malo (npr. teniška igralka Jeniffer Capriati).
- Škandal, resničen ali izmišljen, lahko uniči ali močno škoduje zvezdnikovi karieri kot tudi njihovim sponzorjem ali sodelavcem (Rein, 1990). Primer športnikov: kanadski šprinter Ben Johnson in košarkar Magic Johnson (okužba z virusom HIV).

4. SKLEP

Diplomsko delo je strokovnega tipa. Uporabljena je bila deskriptivna metoda dela. V pomoč nam je bila domača in tuja literatura ter lastne izkušnje, pridobljene v zakonu s športnikom. Skozi diplomsko delo smo opredelili pojme šport, vrhunski šport, vrednote, čustva, ljubezen, spol in spolne vloge, partnerstvo, zvezdnštvo in komunikacija med partnerjema.

V življenju ves čas srečujemo različne ljudi, med katerimi pa so nam nekateri še posebno pri srcu. Srečujemo pa tudi takšne osebe, do katerih gojimo posebna čustva in z njimi tvorimo najtesnejše medsebojne odnose. Tako se zadovoljuje potreba po druženju, ki pa je pri različnih ljudeh različno izražena. Oseba, do katere gojimo pozitivna čustva, je tista, ki nam daje občutek, da se je v življenju potrebno truditi na različnih področjih in si prizadevati, da bomo tam tudi čim bolj uspešni. Ta oseba je hkrati tudi tista, ki nas motivira, podpira, nas spodbuja v težkih trenutkih in se skupaj z nami veseli našega uspeha.

Kot smo omenili, športno udejstvovanje ni izolirano od drugih področij športnikovega življenja, zato smo želeli v nalogi ugotoviti, kako na življenje športnikov vplivajo partnerski odnosi – pozitivni in tudi negativni, kako le-ti delujejo na športnika pri doseganju rezultatov ter kakšno je življenje partneric in partnerjev vrhunskih športnikov; s kakšnimi težavami se srečujejo v življenju s športnikom in kakšno vlogo imajo partnerji vrhunskih športnic. Že prej smo vedeli, da dober rezultat ni samoumeven, ter predvidevali, da vloga partnerjev vrhunskih športnic in športnikov ni zanemarljiva.

V diplomskem delu je bilo ugotovljeno, da je bilo veliko več napisanega o partnericah vrhunskih športnikov kakor pa o partnerjih vrhunskih športnic, kar pa ni presenetljivo glede na to, da se že na splošno v medijih več omenja športnike kakor športnice. Bolj znano je tudi stališče partneric vrhunskih športnikov, ki tekmujejo v tujini (sploh v Ameriki, kjer informacije s strani partnerstva z vrhunskim športnikom večkrat zapolnjujejo medijski prostor), kakor je znano stališče partneric naših športnikov. Predvidevamo, da je to zato, ker so športniki v državah športnih velesil zelo slavni in

prepoznavni ter s strani medijev tudi omenjani, pa tudi finančno so veliko bolje preskrbljeni, kar tudi vpliva na zanimanje javnosti.

Ugotovili smo tudi, da življenje partneric in partnerjev športnikov in športnic ni vedno lahko, saj prinaša športna kariera tudi negativne strani, kot so neuspeh, poškodbe, nazadovanja, propade pogodb in s tem krhanje finančnega stanja. Omenili smo negativne plati zvezdnitva in vdore medijev v osebne zadeve športnikov in njihovih partneric, kjer smo potrdili, da izvajajo mediji velik pritisk na partnerice in partnerje športnikov, sploh kadar objavljajo negativno naravnane informacije.

Da pa bi športnikove partnerice lažje preživljale pritiske s strani javnosti in športnike kar najbolje razumele, so v Ameriki ustanovili posebno združenje. Združenje žena vrhunskih športnikov (Professional sports wives Association-PSWA) na različne načine izobražuje in informira žene športnikov, da bi znale športnike kar najbolj motivirati in jim pomagati pri karieri.

Ženske se v partnerstvu s športniki srečujejo tudi s prešuštvom; zelo zanimiva je bila ugotovitev, da nekaterih partneric športnikov, ki so z njimi zaradi slave in denarja razne afere sploh ne motijo. Torej obstajajo različne strategije soočanja s partnerjevim varanjem. Nekatero partnerice športnikov so v takšni meri navajene na njihovo odsotnost, da jih celo zmoti, kadar so le-ti doma, verjetno zato, ker takrat športniki niso več odvisni od njih glede družinskih zadev.

Športniki preživijo s športno ekipo med treningi, delom, potovanji in tekmovanji veliko več časa, kot ga preživijo s svojimi ženami in otroki. Mnogi od njih so s sotekmovalci zelo povezani. Vseeno pa postanejo partnerice podporni sistem, brez katerega mnogi športniki ne bi mogli dosegati vrhunskih rezultatov.

Tudi športnice so v športni karieri velikokrat odvisne od svojih partnerjev, sploh kadar postanejo mamice. Takrat je podpora s strani partnerjev še pomembnejša in ključna, brez njih bi športnice namreč le stežka nadaljevale športno kariero.

Veliko deklet si že od malih nog želi, da bi nekoč postale športnikove partnerice, sploh zato, ker športniki v družbi predstavljajo nekakšen ideal. Je pa res, da so partnerstva, kjer je vsaj eden izmed partnerjev športnik ali športnica, zelo specifična, kar pa lahko potrdim tudi sama.

5. VIRI IN LITERATURA

About the internet. Web developer's – virtual library. Pridobljeno 10. 2. 2010, iz <http://www.wdvl.com/Internet/About.html>

Ambrožič, F., Dežman, B., Kovač, M., Petrovič, K., Strel, J., Škof, B. idr. (1995). *Šport v Republiki Sloveniji – dileme in perspektive.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Andrews, D., L. in Jackson, S., J. (2001). *Sport stars: the cultural politics of sporting celebrity.* London, New York: Routledge.

Barle, A., Počkar, M., Pluško, A., Popit, T. in Novak, F., B. (1996). *Sociologija: gradivo za srednje šole.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bergant, R. V., Ilešič, M., Grilc, P., Podobnik, K., Vlahek, A., Levovnik, J. idr. (2008). *Šport & Pravo.* Ljubljana: GV založba.

Cashmore, E. (2006). *Celebrity / Culture.* Abingdon, New York: Routledge.

Cecić, E., S. (2002). *Konec športne kariere: razvojno psihološki in športno psihološki vidiki.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Celija, D., N. (2000). *Interaktiven poslovni zajtrk na World Wide Webu.* Ljubljana: Samozaložba NDC.

Cooper, B. (1997). *Internet.* Ljubljana: Pasadena.

Čačinovič, V., G. (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Elin Nordegren and Tiger Woods expecting second child. (2. 9. 2008). Bitten & Bound. Pridobljeno 15. 2. 2010, iz <http://images.google.si/imgres?imgurl=http://bittenandbound.com/wp-content/uploads/2008/09/elin-nordegren-and-tiger-woods-on-red-carpet.jpg&imgrefurl>

Flis, L. (2009). Kje se začneja in končuje ženski in moški element. *Nika*, 46(160), 20-21.

Floyd, M. (2001). Study: Athletes wives must cope with "adultery culture". Pridobljeno 27.1.2010, iz <http://oregonstate.edu/dept/ncs/newsarch/2001/Aug01/adultery.htm>.

Giddens, A. (2000). *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf.

Heyes, N. in Orrel, S. (1998). *Psihologija*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ivandič, L. (1. 2. 2010). Čustva je treba znati usmerjati. *Dnevnik*, 32, str. 13.

Izpoved prevarane Tigerjeve žene. (26. 8. 2010). Vizita.si. Pridobljeno 28. 8. 2010, iz <http://vizita.si/clanek/dusevnost/pocutila-sem-se-neumno-in-izdano.html>

Juul, J. (2009). *Družinske vrednote – življenje s partnerjem in otroki*. Radovljica: Didakta d.o.o.

Košir, M. in Ranfl, R. (1996). *Vzgoja za medije*. Ljubljana: DZS.

Lawson, T., Jones, M. in Moores, R. (2004). *Sociologija – shematski pregledi*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Lodrant, S. (1987): *Nekatere socialno-demografske karakteristike vrhunskih športnic SFRJ in njihova povezanost z načinom življenja*. Diplomsko delo, Visokošolski študij pedagoške smeri.

Lukas, E. (1993): *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva družba.

Marshall, P., D. (1997). *Celebrity and power: Fame in contemporary culture*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.

Maxwell, C. (2000). Global Trends that will Impact Universal Access to Information Resources. Pridobljeno 9. 2. 2010, iz <http://www.isoc.org/isoc/unesco-paper.shtml>

Moore, S. (1991). *Sociologija: ključni pojmi in dejstva*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Musek, J. (1982). *Osebnost*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza UNIVERZUM.

Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, Vrednote*. Ljubljana: Založba Educy.

Musek, J., Pečjak, V. (1992). *Psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, d.d.

Musek, J., Pečjak, V. (2001). *Psihologija*. Ljubljana: Založba Educy.

Nastran, U., M. (1997). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Nastran, U., M. (1993). *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Nezvesti Tiger Woods ob donosnega sponzorja. (15. 12. 2009). Dnevnik.si. Pridobljeno 12. 2. 2010, iz http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042323213

Ortiz, S. M. (2002). Constructing dependency in coping with stressful occupational events: At what cost for wives of profesional athletes? Pridobljeno 27. 1. 2010, iz http://physed.otago.ac.nz/sosol/v5i2/v5i2_2.html.

Peroci, T. (2009). Anja Šrot: Rok mi je bil všeč že dlje časa. *Žene športnikov*, 17, Pridobljeno 24. 9. 2010 iz http://www.siol.net/Sportal/Sportal_plus/Novice/2009/05/Zene_sportnikov_17_Anja_Srot.aspx.

Peroci, T. (2009). Maja Bedalov: Prve iskrice so preskočile med vožnjo. *Žene športnikov*, 12, Pridobljeno 24. 9. 2010 iz http://www.siol.net/Sportal/Sportal_plus/Novice/2009/03/Zene_sportnikov_12_maja_bedalov.aspx

Peroci, T. (2009). Melisa Mulalič: Po dveh dneh sem dobila sladka sporočila. *Žene nogometašev*, 11, Pridobljeno 24. 9. 2010 iz http://www.siol.net/sportal/sportal_plus/novice/2009/03/zene_nogometasev_11_melisa_mulalic.aspx

Peroci, T. (2009). Mojca Rode: Ko se je Mitja vrnil iz Sydneya. *Žene športnikov*, 15, Pridobljeno 24. 9. 2010 iz http://www.siol.net/Sportal/Sportal_plus/Novice/2009/04/ZenesportnikovMojcaRode.aspx

Peroci, T. (2009). Tina Žnidaršič: Usodna je bila koprška diskoteka. *Žene športnikov*, 14, Pridobljeno 24. 9. 2010 iz http://www.siol.net/Sportal/Sportal_plus/Novice/2009/04/Zene_sportnikov_14_Tina_Znidarsic.aspx

Peroci, T. (2009). Urška Blatnik: Iskrica najprej še ni preskočila. *Žene športnikov*, 16, Pridobljeno 24. 9. 2010 iz http://www.siol.net/Sportal/Sportal_plus/Novice/2009/05/Zene_sportnikov_16_Ursa_Blatnik.aspx

Petrović, K. in Doupona, M. (1996). *Sociologija športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Professional Sports Wives magazine. Professional sports wives Association. Pridobljeno 17. 9. 2010, iz <http://www.prosportswives.com/pdfs/PSWMMediaKit.pdf.pdf>

Rein, I. (1990). *High visibility*. Oxford: Heinemann.

Rožman, A. (1999). Tigrova pravljica postala pekel. *Denar in*, 46(24), 6-7.

Rowe, D. (1995). *Popular cultures: rock music, sport and the politics of pleasure*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Smrtnik, V. H. (2007). *Čustva in razvoj čustev*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Soče, I. (2001). *Življenje je lahko še lepše /navodila za uspeh/*. Maribor: Club EuroNet, d.o.o..

Šadl, Z. (1999). *Usoda čustev v zahodni civilizaciji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Šadl, Z. (2002). Emocionalno delo in intimni odnosi v pozni modernosti. *Družboslovne razprave*, 39, Pridobljeno 7. 1. 2010 iz <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr39sabl.PDF>

Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Thomas Vonn Pictures and Bio (2. 10. 2010). Zimbio. Pridobljeno 25. 10. 2010, iz <http://www.zimbio.com/Thomas+Vonn/articles/hHerW5VyrY/Thomas+Vonn+Pictures+and+Bio>

Tomori, M. (1994): *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.

Trstenjak, A. (1991). *Med ljudmi: pet poglavij iz psihologije medčloveških odnosov*. Celje: Mohorjeva družba.

Tysoe, M. (1997). *Ljubezen ni dovolj*. Ljubljana: Vodnikova založba.

Tušak, M. (2000). Uspeh in soočanje s popularnostjo in slavo. *Šport mladih – revija za šport otrok in mladine*, 8(55), 42-43.

Tušak, M. in Tušak, M. (2003). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Ule, M. in Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Verovnik, S., (2009). Za družino so selitve stresne. *Vecer.com*, Pridobljeno 26. 9. 2010 iz <http://www.vecer.com/clanek2009090305465340>

Wenner, A., Lawrence. (1989). *Media, sports & society*. Newbury Park, London, New Delhi: SAGE Publications.